

SVOBODA

POŠTINA PLAČANA V GOTOVINI

VSEBINA:

Veliki človek Avgust Forel. — Kapitalizem in socializem po svetovni vojni. — Ivo Žic-Klačič, Slovenske gorice. — Ivanuša, Sužnji noči. — Kaj je marksizem. — R. Golouh, Zlati gradovi se mrajejo. — Pantelejev, Ura (z dvema slikama). — V spomin Ivanu Hribarju. — Knjige in knjižnice. — Društveno življenje. — Dramatika. — Delav. sport. — Delav. pesem in glasba. — Po svetu. — Razno

1931

9

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica števil. 3

je največja regulativna hranilnica v Jugoslaviji

Ima vlog nad 430,000.000 Din.

Za vse vloge jamči ljubljanska mestna občina z vsem svojim premoženjem in z davčno močjo.

*Vloge se sprejemajo na knjižice in na tekoči račun. Naložbe proti odpovedi se obrestujejo po dogovoru **kar najbolj ugodno.***

*Posojila se dovoljujejo na posestva, menice in vrednostne papirje čim **najceneje.***

*Za male trgovce in obrtnike obstoji pri hranilnici **kreditno društvo**, za pupilarne naložbe pa sodni **depozitni oddelek.***

*Za varčevanje mladine izdaja **domače hranilnike**, za pošiljanje denarja po pošti pa svoje **položnice.***

Telefon št. 2016 in 2616.

Poštni čekovni račun št. 10533.

Uradne ure za stranke so od 8. do 12. in pol.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " " polletno	18—
" " " četrletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—

Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.
Za Ameriko: Chicago Ill. 3639 W, 26 Th. St.

Veliki človek Avgust Forel

1. septembra t. l. bi ves svobodoljubni svet proslavljal 83. rojstni jubilej Avgusta Forela, če ne bi malo pred tem umrl.

Našim bralcem je poznano njegovo ime po njegovi razpravi o spolni morali, ki smo jo priobčili v »Svobodi«. Toda Forel je napravil toliko koristnega za človeštvo, da moramo podati njegovo celotno sliko, v kateri bomo našli vsi mnogo vzorov za oblikovanje svojih značajev in mnogo vzpodbude za vztrajnost v delu za boljšo bodočnost človeštva.

Avgust Forel se je rodil 1. septembra 1848 na posestvu svojih starih staršev v Švici. Mož se je torej rodil v enem najbolj revolucionarnih let novejših zgodovine. V otroških letih je bil zelo bojazljiv in telesno bolj slaboten dečko, ki se je bal svojih surovih tovarišev. Že v sedmem letu starosti se je začel strastno zanimati za svet hroščev, metuljev, pajkov, os, polžev in zlasti mravelj. Ko mu je za 11. rojstni dan podarila babica klasično Huberjevo knjigo »O življenju mravelj«, jo je mladi Forel naravnost požiral in prisegel, da bo vse svoje življenje proučeval mravlje. Še isto leto je odkril nekaj novega iz življenja mravelj. Z 12. letom je začel svoja opazovanja iz življenja te socialne živalice zapisovati v posebni zvezek. Mož je napisal 33 takih debelih zvezkov.

S šolo je bil nezadovoljen. Po njegovi izjavi je bilo oblikovanje njegovega značaja delo matere, ki ga je učila predvsem, da naj vedno ljubi resnico.

Zgodaj je pokazal svojo odkritost, jasnost in zrelost v mišljenju. S 14. letom je že dobil resne verske dvome. Na travniku je glasno rotil boga, da naj ga takoj ubije, ker sicer ne bo več veroval vanj; bog je seveda molčal. Pridige zelo uglednega župnika v Lausanni so se mu zdele prazne fraze. Ni mogel več verovati v boga, ki je ustvaril človeka z nagnenjem do slabega in ki zato stalno grozi s peklom temu človeku, ki mu je bog sam dal zlobno nagnenje. Ni mogel več verovati v boga, ki naj bo neskončna ljubezen, hkrati pa trpi pekel na zemlji. Zadvomil je nad vsemi cerkvenimi nauki in ni hotel več izpolnjevati nobenih obveznosti do nauka, ki je bil po njegovem mnenju napačen ni nesmiseln. To je odločno povedal tudi materi, čeprav jo je bolelo. Ta njegov prelom s cerkvijo je bil končno veljaven, nepreklicen za vse življenje, kakor so bili trdni vsi njegovi važni sklepi.

Kmalu se je seznanil tudi z Darwinovim delom o izvoru živali. Kot gimnazijec je dejal po prečitaniu Darwinovega dela:

»Če živali izhajajo druga iz druge, velja to tudi za ljudi; potem morajo biti pri vseh živalih, tudi pri mravljah, možgani organ duše. Torej moram primerjalno študirati možgane in njihove funkcije.«

Po dovršenih srednješolskih študijah se je vpisal na medicinsko fakulteto. Prirodoslovja (živalstva) si ni izbral za glavni poklic samo iz materialnih razlogov, da postane čim prej samostojen, ker oče ni bil posebno bogat. V tem času se je otresel vsake bojazljivosti in je samozavestno počel to, kar se je njemu prav zdelo.

Pri študijah so ga najbolj mikala predavanja Guddena in Huguenina o anatomiji možganov in o psihiatriji (zdravstvo duševnih bolezni).

Med študijami je v svojem 24. letu napisal delo o švicarskih mravljah, ki je dobilo dvojno: švicarsko in francosko znanstveno nagrado. Ta knjiga velja še danes za najvažnejše delo o mravljah v svetovni literaturi. Poglavlja o gradnji mravlišč, o negi zaroda, o roparskih pohodih in vojnah mravelj se čitajo kot napet roman. Najvažnejše je pa poglavje o mravljinem želodcu, ki ga imenuje Forel socialni želodec, ker je odkril po raznih poskusih, da mravlja s tem želodcem ne le hrani svoje tovarišice, temveč ima v njem tudi svoj splošni socialni nagon.

Ker l. 1873. ni dobil zaprosenega mesta sekundarnega zdravnika v umobolnici pri Lausanni, je moral začasno zapustiti nevaležno domovino, ker je postal asistent pri svojem nekdanjem profesorju Guddenu, ki je tedaj vodil vseučiliško kliniko v Münchnu. To je bila zanj sreča, ker tu je postal velik psihiater (zdravnik za duševne bolezni). Gudden mu je najprej naročil, naj zboljša njegov mikrotom. To delo se je Forelu tako posrečilo, da se danes večinoma govori o Forelovem in ne o Guddnovem mikrotomu. Z mikrotomom, narejenim po Forelu, se dajo človeški možgani razrezati na 2000 finih delov. To je bila vsekakor važna tehnična iznajdba za nadaljnja možganska raziskovanja.

Medtem je izšlo njegovo delo o mravljah na 450 tiskanih straneh. Darwin mu je v posebnem pismu izrazil svoje priznanje. Radi njegovih uspehov so ga tovariši zavidali. Radi njegovega čistega življenja so mu rekli »brezspolni delavec«.

Koncem l. 1878. je odpotoval z inženermem in entimologom Steinheilom v Kolumbijo, da raziskuje življenje tamkajšnjih mravelj. Kasneje se je oženil s Steinheilovo hčerko.

1879. l. je postal sekundarni zdravnik v umobolnici Burghölzli v Zürichu. Ta zavod je bil tedaj na slabem glasu. (Na ozemlju zavoda je bil n. pr. bordel.) Forel je začel energično delati za zboljšanje razmer v zavodu; kot 31 letni doktor je postal ravnatelj zavoda in ostal 19 let. To so bila leta najintenzivnejšega, najbolj vsestranskega dela. 16—18 ur na dan je delal in ni poznal ne praznika ne nedelje. Poleg tega je bil na univerzi profesor psihiatrije. Pri njem je bila predavalnica vedno natlačeno polna. Mnogo svojih učencev je vzgojil v odlične psihiatre.

V svojem znanstvenem delu je raziskaval predvsem možgane. V zvezi s tem je raziskaval vprašanje podedovanosti in vzrokov duševnih bolezni sploh. V nekem predavanju 1880. l. je dokazoval, da vpliva na duševne bolezni poleg podedovanosti (dve tretjini norcev je dedno obremenjenih) napačna vzgoja — bodisi presurova bodisi prenežna. Nadalje je škodljiv težak boj za obstanek v mestih.

»Bedno tovarniško življenje ob slabem zraku za mlade ljudi, ki potrebujejo vsestranskega razmaha moči, življenje izven zakona, razdrapano spolno življenje sploh, nemirno, razdraženo življenje brez počitka

radi velikega prometa, konkurence in zgodnje blaziranosti — to so za možgane skrajno škodljivi vplivi »moderne« civilizacije... Poleg tega vpliva kvarno proklinjajoča, fanatična in dogmatična plat vere, posebno dogma o podedovanem grehu in prokletstvu vseh grešnikov.«

Poleg vsega tega je stalno študiral mravlje. Izdal je 200 knjig o njih. V 50 letih je popisal nad tri tisoč pet sto novih vrst mravelj!

Boril se je in delal za splošno zboljšanje v oskrbi in zdravljenju umobolnih. Pri tem svojem delu je postal popolen abstinents. Do tega ga je pripravil navaden čevljar. Forel je namreč z žalostjo opažal, da so se navadno zopet vračali v pijanstvo pijanci, ki jih je zdravil v Burg-höhlzlu, da pa dosega čudovite uspehe čevljar Bosshardt, ki je vodil društvo za reševanje pijancev. Forel ga je vprašal po vzroku njegovih uspehov in čevljar mu je odgovoril:

»Popolnoma enostavno, gospod ravnatelj, jaz sem abstinents, v i p a n e.« Forel sam je takoj po tem postal in ostal dosleden abstinents. Hkrati pa je z njim abstinentsno gibanje pridobilo moža, ki je potrebo abstinence znanstveno dokazal in jo propagiral z vso vnemo s spisi in predavanji. Predavanja je imel po Švici, Skandinaviji, Belgiji, Avstro-Ogrski, Grčiji, Mali Aziji in Srbiji. Forel meni, da je rešitev le v popolni abstinenci, kajti takozvani zmerni pivci so le mikaven zgled za uživanje alkohola množicam, ki ne poznajo mere. On meni:

»Alkohol, ki čutnost trenutno zviša, da jo kasneje otopi, alkohol, ki s počasnim, neopaženim zastrupljanjem naših možganov otopi in uničuje naše etično čuvstvovanje, mišljenje in hotenje, alkohol, ki nas dela še bolj živinske in surove, kakor smo že, alkohol, ki že v semenu kvari naše bodoče generacije, je najhujši sovražnik človeškega rodu. Napovedati mu moramo uničevalno vojno in ne mememo mirovati, dokler ga definitivno in popolnoma ne preženemo v kemični laboratorij, kamor edino spada z morfijem, opijem in kokainom.«

V zvezi s tem se je boril proti prostituciji in dosegel v tem oziru precej uspehov. Ko so mu nekateri zdravniki nasprotovali, jim je ogorčeno zaklical: Glejte, da postane že enkrat neresnično ono, kar se poje v neki študentski pesmi: Medici, medici semper sunt porci! (Zdravniki, zdravniki so vedno prašiči.)

V znanstveno-psihiaterski smeri je dosegel največ uspehov v hipnozi. O hipnozi ni samo teoretiziral in delal poskusov, temveč jo je predvsem uporabil v korist človeštva. S hipnozo in sugestijo je ozdravil mnogo ljudi. Z njo je zdravil predvsem živčna obolenja, motenja v želodcu, glavobol, motnje pri menstruaciji in pijance. Bolnikom je pred operacijo sugeriral tudi anestezijo (omrtvenje živcev, da bolnik ne čuti bolečin), tako da so lahko operirali bolnika, ne da bi ga narkotizirali. Najboljša Forelova knjiga o tem je: »Hipnotizem ali sugestija in psihoterapija.«

Moči hipnoze pa ni nikdar precenjeval. Videl je, da nima hipnoza trajnih uspehov. Nekega naravnega daru, ki ga človek nima, se ne da sugerirati. Zato je zelo uporabljaj tudi delovno terapijo: delo v poljedelstvu, vrtnarstvu itd. odvaaja človeka od bolnih misli in ga usmerja v koristno udejstvovanje.

Leta 1894. je imel na kongresu naravoslovcev in zdravnikov na Dunaju predavanje »Možgani in duša«, ki je izšlo kasneje tudi v knjigi. Tu razodeva Forel svoje filozofsko svetovno naziranje. Bil je monist, t. j.

pristaš nauka, ki trdi, da sta materija in duh enotna in edina svetovna potenca (sila) in da je naravno duh nemogoč brez materije. Vse zavestno duhovno življenje je navezano na možgane; ni možganov brez duše in ni duševnosti brez možganov. Motnje v enem samem delu možganov povzročajo motnje v enem delu duševnega življenja, splošno obolenje možganov povzroča splošno duševno obolenost. Materija (snov) ni višja od duha in duh ni višji od materije, ker sta eno in neločljiva. Duh je toliko kot snov. Naravno Forel ni priznaval, da bi imel človek svobodno voljo. Čuvstvo, da imamo svobodno voljo, je iluzija (zabloda), ki izvira iz tega, da se ne zavedamo mnogostranskih in podzavestnih motivov svojega hotenja. Možgane lahko primerjamo z dinamo-strojem, le da je stroj neka gotova, narejena stvar, dočim ima živeča živčna substanca lastnost, da si prilagaja vedno nove pojave, da se tem prilagodi, da se da vplivati po njih in da na ta način ustvarja novo. Ta plastična zmožnost prilagoditve in kombiniranja je značilna za bistvo zdravih možganov, t. j. zdravega duha. Mi smo torej le relativno svobodni, to se pravi, da naše mišljenje, čutenje in dejanje poteka prilagojeno in odgovarjajoče vsem zunanjim in notranjim razmeram.

S svojimi 50-imi leti je opustil položaj ravnatelja umbolnice, ker je z vsem svojim znanstvenim delom tako zrasel nad to pozicijo, da bi ga ta ovirala. Preselil se je na deželo v Chigny. Hotel se je v miru popolnoma posvetiti svoji znanstveni in propagandistični delavnosti. Toda naval bolnikov je kmalu izpremenil njegov mirni dom v nekaj zavod za živčno bolne. Nanj so se obračali bolniki z vsega sveta. Da pomaga vsem, ki so pomoči potrebni, je ustanovil »ligo za moralno akcijo«, čije naloga je bila po Forelovem zasnutku: »Na eni strani moramo delati pri samih sebi, brez miru in prestanka moramo razvijati svojo ljubezen do pravičnosti, dobrine in resnice ter pobijati svoje predsodke, svoje egoizme. Na drugi strani moramo pogumno stopiti v areno socialnega boja in se tam boriti za dobro in proti slabemu... Naš smoter je ustvaritev boljšega socialnega stanja, v katerem bo vladala pravičnost, resnica in človečanstvo.«

Ta liga je kmalu postavila v Lausanni ljudski dom s čitalnicami, knjižnico, zborovalnimi prostori in brezalkoholno restavracijo za delavce. Nadalje je liga ustvarila v Lausanni organizacijo konsumentov s 6000 člani in zadružno tiskarno. Liga je prirejala stalno predavanja, ki jih je imel največ Forel. Da ne bi imel kdo pri imenu »liga za moralno akcijo« napačnega mnenja, moramo pojasniti, da je Forel odklanjal vsako versko ali filozofsko moralo. Versko moralo je vedno pobijal, ker jo je imel za skrajno škodljivo, ker s svojim naukom o posmrtnem življenju in peklju vpliva na to, da ljudje z vsemi silami ne delajo za ustvaritev nebes na zemlji.

Najpomembnejše socialno-znanstveno delo iz te Forelove dobe v Chignyju je vsekakor njegova knjiga »Spolno vprašanje«, ki je izšla in še izhaja v vedno novih izdajah in je prevedena skoraj v vse jezike. (Srbi imajo prevod tega 600 strani obsegajočega dela, dočim ga mi nimamo. V »Svobodi« smo svoj čas priobčili poglavje iz njega). Do tedaj (1905. l.) so bile le tri vrste knjig o spolnem vprašanju: pornografske (umazane), potem knjige, ki bi rade bile moralne in ki so vso spolnost predstavljale kot pregrešnost, in končno čisto znanstvene, za večino ljudi nerazumljivo pisane knjige. Forel je v razumljivem slogu razložil vse spolno življenje in dal osnovo spolni morali, ki sloni na socialnosti,

Izbruh svetovne vojne je vplival na Forela tako, da je stopil tudi v politično življenje. Forel je bil vedno najhujši nasprotnik vsake vojne. Proti vojnemu navdušenju je začel 1914. l. propagirati:

1. Splošno razorožitev na morju in na suhem;
2. ustanovitev združenih držav Evrope in nadnacionalnega razsodišča;
3. uvedbo integralnega socializma, t. j. sistematičen boj proti izkoriščanju človeškega dela od interesov privatnega kapitala, odprava socialnih razlik, reforma šole po zgledu enotne delovne šole in z obveznim poukom v mednarodnem jeziku esperanto itd.

1916. l. se je formalno organiziral v socialno-demokratski stranki; tega ni storil že prej samo radi svoje individualne liberalnosti. Propad kulture v svetovni vojni ga je pa navdal s prepričanjem, da more le mlado in mednarodno delavsko gibanje imeti tisto moč, ki bo ustvarila nov svet; zato je čutil, da je dolžan, da formalno postane aktivni član socialdemokratske stranke. Pri generalni stavki švicarskega delavstva v novembru 1918 je ponovno v javnosti z vso silo zagovarjal delavske interese. Sploh je tudi po vojni vedno zavzemal aktivno stališče napram vsakemu važnemu političnemu dogodku.

Ko je tudi žena postala socialistinja, je za njen 60. rojstni dan izdal knjižico »O pravem socializmu bodočnosti«.

Tudi po vojni je napisal več znanstvenih del, izmed katerih je najvažnejše »Socialni svet mravelj«.

V 83. letu starosti je smrt prekinila njegovo plodovito delo.

O samem sebi je dejal Forel:

»Kaj je torej moj jaz? Združen možganski in duhovni učinek: 1. mojih podedovanih, nagonskih lastnosti, 2. sekundarnih avtomatizmov, za katere se moram zahvaliti šoli, knjigam, časopisom in svoji okolici (ljudem in stvarim); k temu pridejo 3. slučaji, nesreče, bolezni, smrt; ostane samo še 4. moje osebno delo od otroških let do smrti. Toda to 4. izvira zopet samo iz srečne ali nesrečne kombinacije 1., 2. in 3.«

Kar sem postal, se moram zahvaliti razen mravljam in drugemu še P. Hubru, Darwinu, Meynertu, Guddnu, Bernheimu, Franku v Münchnu in svoji ljubi ženi Ani.

Kaj še preostane za ponos, za oboževanje mojega ljubega »jaza«? Nič, popolnoma nič!«

To skromno sodbo o sebi je izrekel mož, ki je bil velik in dober zdravnik, psihiater, raziskovalec mravelj, mislec in bojevnik za boljšo človeško bodočnost, bojevnik, ki je vedno dosledno živel po naukih in zahtevah, ki jih je propagiral.

Zato spada Forel med največje ljudi in zato pomeni njegovo ime program. —elj.

Kapitalizem in socializem po svetovni vojni

(Po Bauerjevem delu »Kapitalismus und Sozialismus nach dem Weltkrieg« prireja Talpa.)

4. Racionalizacija in družabni red.

a) **Bistvo racionalizacije.** Dosej smo si v naših člankih ogledali posledice racionalizacije in šele sedaj se moremo vprašati, kaj je prav za prav bistvo racionalizacije in kakšen namen ima.

Beseda »racionalizacija« se rabi v različnem pomenu.

Prvotno je pomenjala ta beseda *enkratni zgodovinski proces*. Ko je Nemčija po inflacijski katastrofi uvedla l. 1923. zopet stabilizacijo denarja, je izbruhnila v njej kriza v industriji. Nemčija ni imela nobenega trga, kjer bi mogla prodajati svoje industrijske izdelke, radi tega je bilo treba vso industrijo preorijentirati. Med industrijskimi magnati se je širil klic: »Naše tovarne so zastarele in zato nismo zmožni konkurence; treba jih je racionalizirati!« Tako je uvedla Nemčija sedaj v industrijo vse ono, kar je imela Amerika že l. 1914. Z uvedbo novih strojev pa je morala uvesti nov način dela, uvesti je morala intenzivacijo ter standardiziranje. Ves ta proces, ko se je nemška industrija polagoma skušala prilagoditi novim pogojem in ki je trajal od l. 1923.—1929., se imenuje: racionalizacija.

Racionalizacija si je ustvarila sama svoj trg. Povsod so se zidale nove naprave pri tovarnah, postavljali so se novi stroji — vse to pa je povzročilo, da je bilo povpraševanje po gradbenem materialu, po orodju in po strojih zelo veliko. Zato so delale v tej dobi tiste industrije, ki proizvajajo produkcijska sredstva (stroje), s polno paro. Te industrije so zaposlile mnogo delavstva, ki je bilo razmeroma še precej dobro plačano: v dobi konjunktуре si zna delavstvo zmeraj izbojevati boljše plače! To dobro plačano delavstvo je predstavljalo dobro kupno moč in tako so začele delati s polno paro tudi industrije, ki izdelujejo konzumno blago (obleke, perilo, živež). L. 1926: je bila kriza, ki je sledila stabilizaciji denarja, že premagana. Zato pomenjajo leta 1926.—1928. pravo konjunkturo racionalizacije, dobo procvita na vseh poljih. Bila je to doba, ko so nemški kapitalisti verovali, da bodo z racionalizacijo hitro premagali gospodarske posledice vojne in poraza. To je bila doba, ko se je utrjevala demokracija v državi in ko je nemški narod radevolje sledil Stresemannovi mirovni zunanji politiki.

Toda vsa ta konjunktura racionalizacije se je kmalu prav klaverno končala. Kakor hitro so tovarne uvedle nove stroje, je seveda začelo ponehavati povpraševanje po njih. Stroji se ne obrabijo tako hitro in kmalu je nastala v tovarnah strojev kriza. V teh tovarnah so začeli odpuščati delavce, in ker ti niso več zaslužili, tudi niso mogli kupovati vsakdanjih potrebščin: tako je sledila krizi v strojni industriji prav kmalu tudi kriza v konzumni industriji. Tudi slednja je začela odpuščati delavce, brezposelnost je naraščala in l. 1929. je bila Nemčija že sredi najstrašnejše gospodarske krize. Konjunkturi racionalizacije je sledila torej kriza racionalizacije. Podjetniki, ko so v letih 1923.—1928. izpopolnili svoje obrate z najnovejšimi stroji, so morali l. 1929. spoznati, da teh strojev ne morejo povsem izrabiti in da tudi ne bodo mogli prodati ogromnih zalog produktov, ki so jih v dobi konjunktуре izdelali. Nekdanji optimizem je skopnel kakor pomladanski sneg. Podjetniki in kapitalisti so začeli sedaj tarnati, da je bila vsa racionalizacija velikanska zabloda. Povsod je zavladalo razočaranje, ki si je dalo duška zlasti v političnem življenju. Vera v demokracijo je izginila, ker so bili razočaranci prepričani, da demokracija ni mogla obnoviti gospodarskega življenja. Naraščalo je sovraštvo proti delavstvu, ker si je znalo priboriti v dobi konjunktуре dobre plače, prav tako pa so začeli zametovati vsi mirovno, sporazumno zunanjo politiko, češ, da je bila vse preveč popustljiva proti zmagovalcem, ki jim je redno plačevala tribute, ki jih je zajemala iz industrije in dela. Zato je vzvaloval l. 1930. preko vse Nemčije val nacionalistične, fašistične reakcije, ki je našla svoj izraz v takozvanem »nacionalnem socializmu«. Pa tudi v drugih državah so bili kmalu razočarani nad racionalizacijo. Tako

so n. pr. izvolili v U. S. A. iz navdušenja nad racionalizacijo za predsednika držav njenega utemeljitelja, Herberta Hooverja; ko pa se je konjunktura izpremenila l. 1929. v strašno krizo, je izgubil Hoover vso popularnost.

Zgodovinski zmisel racionalizacije je torej bil, da se je morala vsa industrija preurediti, da je postala zopet sposobna za konkurenco. Racionalizacija se je končala l. 1929. in z njo je bilo konec tudi navdušenju za »ameriške čudovitosti« in pa iluziji, da bo »nova industrijska revolucija« ozdravila kapitalizem ter napravila mir med delom in kapitalom. Vsi ti upi spadajo danes že v zgodovino.

Dočim pa se je revolucionarna racionalizacija ustavila, je povzročila posledice, utemeljila preobrazbe, ki se razvijajo in ki se še bodo razvijale dalje.

V enem izmed prejšnjih člankov smo pokazali, da je dalo največ povoda za racionalizacijo poročilo »Waste in industry« iz l. 1921., ki ga smemo imenovati manifest racionalizacije. To poročilo je skušalo podati nekatere misli, kako se naj odpravijo pri industriji izgube na blagu in delovni sili. In prav to je namen racionalizacije.

Če smatramo racionalizacijo za proces gospodarske preobrazbe, ki je bila potrebna po inflaciji, je bil to enkratni in zaključeni proces. Če pa smatramo racionalizacijo za znanstveno odpravo izgube pri blagu in silah, pa še ni dovršena, temveč je v tem slučaju neka razvojna tendenca, ki se je začela po inflaciji, ki pa se bo razvijala dalje. To je razvoj, kjer smo doživeli komaj prve začetke.

Racionalizacija se razvija v kapitalistični družbi. Vsa znanost, ki je na njej zgrajena racionalizacija, služi kapitalu in njegovim interesom. V kapitalistični družbi se ne vrši racionalizacija zato, da bi bilo treba ljudem manj delati, da bi bolje žveli, marveč zato, da bi izbili podjetniki iz svojih podjetij pri uspešni konkurenci čim večji dobiček.

Čim pa služijo znanosti v praksi kapitalu, tedaj začno razvijati tudi v teoriji druge ideale in drugačno vrednotenje.

Vsak podjetnik stremi po čim večjem dobičku. Pri tem pa mora pomagati podjetniku inžiner, kajti od njega zavisi način dela. Toda inžinerji so zopet združeni v svojih organizacijah, kjer ne razpravljajo o tem, kako bi dobil vsak podjetnik čim večji dobiček, marveč skušajo rešiti vsako vprašanje s stališča splošne državne industrije in njenega napredka. Iz tega razvidimo, da obstoja med znanostjo in pa kapitalističnim pohlepom po dobičku velika razlika.

Ta razlika se v dobi konjunktura ni opazila. Takrat so bili tudi inžinerji in znanstveniki prepričani, da je najplodonosnejše vodstvo posameznih podjetij obenem tudi že največji dobiček za celotno industrijo, za državo. Kriza racionalizacije je to iluzijo razbila. Sedaj so spoznali inžinerji, da vsi njihovi naporji niso mogli preprečiti strašne gospodarske krize, da se je vsa racionalizacija končala z brezposelnostjo in ubožanjem vsega delovnega ljudstva. To velja za *kapitalistično* racionalizacijo; drugače je seveda za *družabno* racionalizacijo, ki jo je treba razlikovati od kapitalistične. Taka družabna racionalizacija pa je možna samo v nekapitalistični družbi in tedaj seveda koristi najširšim plastem. Kapitalistično racionalizacijo imenujemo zato z drugo besedo: »napačno racionalizacijo«. Zakaj — o tem nas bo poučil naslednji odstavek.

b) **Napačna racionalizacija.** Delavec troši svojo energijo v življenjskem in delovnem procesu. V življenjskem procesu uporablja energijo za to, da mu utriplje srce, da diha, prebavlja itd. Če pa še dela, uporablja

energijo seveda tudi pri delu. Vso uporabljeno energijo pa je treba nadomestiti s hrano.

V današnji družbi je delovna sila blago, ki jo delavec prodaja podjetniku. Dokler podjetnik potrebuje delovno silo, mora plačati zanjo delavcu *mezdo* in sicer vsaj toliko, da more delavec stalno nadomeščati energije, ki jih uporablja v življenjskem in delovnem procesu. Kakor hitro podjetnik delavca več ne potrebuje, ga odpusti. Delavec postane brezposeln. Toda družba mora tudi sedaj skrbeti zanj, da si nadomešča energijo za življenjski proces, kajti sicer bi ne mogel več delati, kadar bi ga zopet potrebovala: bil bi že v grobu. Tako so bile uvedene podpore za brezposelne.

Recimo, da potrebuje delavec za življenjski proces a dinarjev, za delovni proces b dinarjev, tedaj bi morala znašati njegova mezda, kadar dela:

$$a + b \text{ dinarjev.}$$

b dinarjev plača podjetnik delavcu samo, kadar slednji dela. To plačo smatra podjetnik za del produkcijskih stroškov. Pa tudi a plača podjetnik delavcu samo tako dolgo, dokler delavec dela. Kakor hitro postane delavec brezposeln, tedaj ne skrbi zanj več podjetnik, temveč *družba* (čeprav slabo!). Iz tega razvidimo, da zneski za ohranitev delavca, ko je ta brezposeln, ne spadajo med produkcijske stroške, ki jih plača podjetnik, marveč so produkcijski stroški, ki jih plača družba.

Namen vsake racionalizacije je: znižanje produkcijski stroškov. Toda podjetniku je le za to, da se znižajo njegovi produkcijski stroški, ne pa družabni. Iz tega razvidimo: podjetnik znižuje svoje produkcijske stroške na račun družbe, ki mora skrbeti za brezposelnega delavca, da ga ohrani podjetniku, ko ga bo zopet potreboval. To je bistvo napačne racionalizacije.

Napačna racionalizacija torej povečuje dobiček podjetniku, obenem pa zmanjšuje čisti dohodek skupnega dela vse družbe. Ona zvišuje rentabilnost posameznih podjetij, obenem pa znižuje produktivnost družabnega dela. Zato taka racionalizacija napravlja posameznika bogatejšega, celotnost pa revnejšo.

V dobi kapitalizma se vsaka racionalizacija izpremeni nujno v napačno racionalizacijo, ki škoduje širokim plastem, ker jih napravi brezposelne in popolnoma obuboža. To nam bodo dokazala sledeča razmotrivanja.

1. Oglejmo si najprej tehnično racionalizacijo, toda ne z našega stališča, marveč s stališča kapitalističnega preračunavanja produkcijskih stroškov!

Stroški vsakega podjetja razpadejo v sledeče dele:

- a) *stalni stroški*, ki ostanejo neizpremenjeni (obrestovanje, amortizacija, vzdrževanje tovarne in poslopij)
- b) *proporcionalni stroški*, ki so tem večji, čim več tovarna producira; sem spadajo stroški za nabavo sirovin in delavske mezde
- c) *degresivni* (padajoči) in *progresivni* (rastoči) *stroški*, ki rasto sicer s porastom produktov, a rasto počasneje ali hitreje kakor produkti; sem spadajo stroški za pridobivanje sil, za nadzorstvo delavcev itd. Vendar pa te stroške lahko štejemo med stalne in proporcionalne. Tako imamo pri vsakem podjetju dvoje vrst stroškov: stalne in proporcionalne. To pa je treba vedeti, *kajti podjetnik racionalizira svoje podjetje samo tedaj, kadar so stalni stroški, ki jih zahteva racionalizacija, manjši kakor prihranek na mezdi za delavce, ki ga povzroči racionalizacija*. Ali z dru-

gimi besedami: podjetnik natančno preračuna amortizacijo za nove stroje, stroške za njihovo vzdrževanje itd. Potem izračuna, koliko bo prihranil pri mezdii, ko bo radi uvedbe novih strojev reducirai toliko in toliko delavcev. Racionalizira pa šele takrat, če ga amortizacija in vzdrževanje novih strojev staneta **manj**, kakor prihrani na mezdii; racionalizira torej takrat, če ima že s samo racionalizacijo **profit**. Pri tem pa gre kapitalist do skrajne meje.

Primer take racionalizacije, ki gre do skrajne meje, nam podaja dr. Vögler, predsednik združenih nemških jeklenih tovarn. V svojem poročilu o racionalizaciji teh tovarn pravi sledeče: »Racionalizirali smo na najmodernejši način neko tovarno jekla, ki ima tri peči, in smo samo na enem mestu, kjer je bilo preje zaposlenih 120 delavcev, reducirali 110 izmed njih, tako da jih je ostalo samo 10. Delavec stane na leto 400 mark in tako smo si prihranili 440.000 mark. Prezidava je stala 2.8 milijonov mark; 15% od tega je 420.000 mark, ki veljajo za obrestovanje in amortizacijo in tako pogoltnejo skoro vse naše prihranke« (ki pa znašajo vkljub temu še zmeraj 20.000 mark!).

Čisto drugačno sliko pa nam pokaže tehnična racionalizacija, *če jo preiščemo s stališča družabnega preračunavanja produkcijskih stroškov*.

Z uvedbo vsakega novega stroja se prihrani nekaj delovnega časa; delavci se zato pri racionalizaciji odpuste in postanejo brezposelni. Sedaj jih mora rediti družba z brezposelnimi podporami, a delavci dobe sedaj mnogo manj, kakor bi dobili, če bi delali. Če tak delavec zopet najde delo, ga najde navadno v drugem kraju: sedaj ima stroške za selitev, preje že pa za iskanje nove službe (voznje, oglasi itd). S stališča družbe je racionalizacija samo tedaj koristna, če se zmanjšajo produkcijski stroški celotne družbe. V vsakem drugem slučaju pa je racionalizacija s stališča družbe napačna.

Pokažimo to na primeru racionalizacije, kakor ga je podal dr. Vögler. Tovarna jekla si je prihranila radi racionalizacije in njej sledečega odpusta delavcev 20.000 mark na leto. 110 delavcev, ki so bili odpuščeni, pa je dobilo gotovo več brezposelne podpore kakor 20.000 mark; samo selitveni stroški za nekaj delavcev, ki so po dolgem času našli delo, so znašali mnogo več. Recimo, da je dobil delavec samo 500 mark podpore — kar ni mnogo —, bi že to znašalo 55.000 mark. Iz tega razvidimo: *kapitalist je prenesel stroške racionalizacije s svojih ramen na rame družbe*. To je seveda zanj zelo ugodno.

Najbolje je racionalizirati v dobi prosperitete, ko se delavci, ko so postali brezposelni v enem podjetju, takoj lahko nameste v drugem. V dobi prosperitete (blagostanja) družba zato ne trpi mnogo radi racionalizacije. Taka je bila racionalizacija v U. S. A. v letih 1922.—1929. Takrat je izgubilo v tej državi radi racionalizacije okrog 2,200.000 delavcev službo, in sicer v industriji, pri železnici, v rudnikih in pri poljedelstvu. Toda večina teh delavcev je bila takoj zopet zaposlena v tistih industrijah, ki so se pomnožile. Take industrije so bile: avtomobilska, radioindustrija in stavbarstvo.

Vkljub temu pa je bila vendar marsikatere racionalizacija v U. S. A. s stališča družbe napačna. Kajti prehod iz enega poklica v drug poklic je za delavca zmeraj težaven: treba se mu je na novo učiti, razen tega pa je bil vsak delavec vsaj nekaj čas brezposeln. Inžinerji sodijo, da je bilo tudi v dobi največje prosperitete brezposelnih v U. S. A. vsaj 1 milijon

delavcev; da pa so se ti delavci priučili novemu delu, je stalo 1 milijardo dolarjev.

V drugih državah pa se je vršila in se še vrši racionalizacija v dobi, ko ni prosperitete. V takih slučajih ostanejo delavci leta in leta brezposelni. *V teh državah se je izvršila vsa racionalizacija na račun družbe, ki je nosila in nosi zanj vse stroške.* In zraven tega se še ti gospodarski krogi bore proti »neznosnim« bremenom, ki jih jim nalagajo davki za socialno zavarovanje. Prav radi teh davkov trdijo, da nimajo od racionalizacije nobenega dobička, s čimer sami priznavajo, da je bila njihova racionalizacija napačna!

Napak pa bi mislil oni, ki bi menil, da je napačna racionalizacija posledica napačnih računov, da so se torej podjetniki pri računih zmotili. Napačna racionalizacija je marveč globoko utemeljena v kapitalističnem mezdnem sistemu. Ta sistem smatra delovno silo za blago, ki ga podjetnik kupi, kadar ga potrebuje, drugače pa se zanj ne zanima.

Kdaj pa bi bila racionalizacija dobra in uspešna? Samo tedaj, kadar bi bili stroji last družbe. Družba bi potem racionalizirala samo tedaj, kadar bi bilo to dobro za vse ljudi.

2. Toda ne samo tehnična racionalizacija, marveč tudi *racionalizacija in intenzivacija delovnega postopka* sta bili zgrešeni.

Delavec ne dela v vsaki starosti enako. V mladosti njegova delavnost narašča, doseže med 25. in 30. letom svoj višek, nato pa polagoma pada. S 40. leti je delavnost že precej nizka, s 60. leti pa so delavci za delo navadno že nesposobni. Delavnost zavisi od razmer, ki v njih delavec živi; če je moral delavec že v mladosti trdo delati, hitreje opeša.

Racionalizacija je delo olajšala, kajti najtežje delo opravi danes stroj. Vendar pa delajo pri stroju zmeraj iste mišice. Razen tega vlada pri stroju zmeraj isti, zelo hiter delovni tempo. Vkljub temu, da se pri tem nabirajo v mišicah strupi, mora delati delavec v istem tempu dalje. Radi tega se širi strup iz utrujenega središča tudi v sosedne predele mišičevja. Tak človek nekaj let dela, nato pa se pokažejo pri njem posledice kroničnih poškodb radi zbiranja utrujevalnih strupov. Sedaj začne delavnost prav hitro padati.

Vplivi novih delovnih metod se kažejo v tem, da je čim dalje več delavcev bolnih na živcih. Razen tega pa dobe danes starejši delavci prav težko službo. V Ameriki principijelno odklanjajo starejše delavce, zato je tam navada, da si tak delavec pobarva osivele lase, kadar išče delo.

Podjetnik intenzivira delo, ker znižuje tako svoje produkcijske stroške. Podjetnika pa prav nič ne briga, če postane delavec delanezmožen; v takem primeru ga odpusti in najame mlajšo moč.

Poglejmo pa si sedaj intenzivacijo še s *stališča družbe!* Dočim se zanima podjetnik za delavčevo delazmožnost samo tako dolgo, dokler ga zaposluje, se mora brigati družba za delazmožnost, dokler delavec živi. Podjetnika zanima, koliko napravi delavec v *eni uri*, družbo pa, koliko v *življenju*. Če je delavčeva sila prehitro izrabljena, je to za družbo napačna racionalizacija.

Tudi ta racionalizacija je utemeljena v današnjem mezdnem sistemu. Podjetnik izrabi z intenzivacijo delavca, prepusti pa družbi, da skrbi zanj, ko je postal delanezmožen. To pa se zgodi radi novih delovnih metod zelo zgodaj. Vsak podjetnik skuša zato čim bolj intenzivirati delo, kajti stroškov za to ne nosi sam, marveč družba.

V bodoči družbi, ko bodo produkcijska sredstva socializirana, bo družba skrbela za to, da se delavec prehitro ne izčrpa. Tako bo imela od intenzivacije dobiček, skrbela pa bo za delavca, ko bo star. Če imajo uradniki pokojnino, zakaj bi je ne imeli delavci?

3. Pa tudi *racionalizacija vodstva obratov* vodi v napačno racionalizacijo. Znanost o obratnem vodstvu uči, da je treba vsako stvar preračunati. Toda podjetnik računa v svoj prid, ne pa v prid družbe.

Poglejmo primer! Marsikateri podjetnik ima na razpolago dve možnosti: ali dela vse leto, ali pa nakopiči vse delo v par sezonskih mesecih. Pri stalni zaposlitvi potrebuje podjetnik manj strojev in zaposluje lahko stalno izvežbane delovne moči. Vkljub temu pa delajo mnogoteri podjetniki samo v sezoni. Nekateri predmet se prodaja samo v sezoni, n. pr. o božiču, in podjetnik, ki te predmete producira, bi vložil mnogo kapitala v podjetje, če bi delal vse leto enakomerno. Prav to pa je vzrok, da je danes silno razširjeno *sezonsko delo*. Nekatera sezonska dela so bila sezonska radi podnebnih razmer (zidanje), pridružila pa so se jim še druga, ki so nastala radi kapitalističnih preračunavanj stroškov. Posledica tega pa je, da so velike mase delavstva zaposlene samo nekaj mesecev v letu. Samo U. S. A. izgube radi take sezonske zaposlitve vsako leto nič manj kakor dva milijona delovnih let.

Oni kapitalist, ki dela za božič, noče porazdeliti dela enakomerno na vse leto, ker bi ga stalo to preveč obresti. Njega prav nič ne briga, da mora družba skrbeti včasih po 10 mesecev na leto za sezonske delavce, ko ti niso zaposleni.

V bodoči družbi se bo to izpremenilo, ker bo delo enakomerno razdeljeno na vse leto, sicer bi imela družba škodo; le tisto delo, ki se ga more opravljati samo v posebnih vremenskih razmerah, bo ostalo sezonsko.

Namen vsake racionalizacije je, da se stopnjuje produktivnost dela. To stopnjevanje povzroča, da se da izgotoviti več produktov z zmanjšano delovno silo. Bogastvo družbe pa se pri tem poveča samo tedaj, če se delavci, ki so postali odveč pri produkciji ene vrste blaga, takoj uporabijo pri produkciji drugega blaga. To pa se v današnji družbi ne vrši, kajti danes je racionalizacija za podjetnika dobičkanosna tudi tedaj, če ostanejo delavci radi nje brezposelni. Zato pa vidimo v današnji družbi: 1. *tehnoško brezposelnost*, ko je stroj izpodrinil delavce in ti ne morejo dobiti drugega zaslužka; 2. *invalidnost* starejših delavcev, ki so se radi intenzivacije prezgodaj izčrpali; 3. *sezonsko brezposelnost*, ker je mnogo delavcev zaposlenih samo v sezoni.

Bogastvo na blagu ne more rasti v današnji družbi v istem razmerju, kakor raste produktivnost dela, kajti s tem, da produktivnost dela raste, izgubi mnogo delavcev zaslužek. Razen tega pa tudi zaposleni delavci niso dobro plačani. Tako pridemo do viška, ko se čisti dobiček iz družabnega dela ne veča več, marveč začne s stališča celotne družbe padati.

To nasprotje pa je posledica današnjega mezdnege sistema.

(Konec sledi.)

Ivo Žic-Klačić:

Slovenske gorice

Zvoni...

Niz verigastih se Haloza roni jutranja suza.

Teče snena Drava...

Sa svakog humka skida veo sna po jedan krst,
jedan bor; mala pastirica s molitvenikom u ruci
i šarena, mršava krava.

Pogrbljen viničar s motikom na ramenu
i u zubima lulom smrdljivog duvana
vuče se kroz vinograd svoga gospodara.

*

Zvoni...

Na svakom humku gori po jedna bela molitva,
potok Pesnica žubori kraj pokošenih livada
i požnetih njiva.

Umorni žetevci odmaraju svoje kosti
na snopovima rijave pšenice...

Kroz ptujsko polje sikče crna lokomotiva
neka teška prokletstva.

*

Zvoni...

Mladi kapelan sa prozora parohijske sobe
guta mutnim pogledom debelu kafedžiku Zinku,
a stari župnik pred oltarom Prečiste Deve
moli skrušeno Delo kajanja i Vere.

U jaruzi pokraj druma
pijani armonikaš Francek promuklo peva:
«Dekle je na vrtu plela...»

Putem su pali gladni nadničari
ko biblijski skakavci.

Ivo Žic-Klačić je učitelj v moravski banovini ter eden glavnih sotrudnikov sodruž-
ne revije »Snage« v Sarajevu. To pesem je poslal nam v prvo objavo. Izdal je že zbirko
novel in zbirko pesmi. — Op. ur.

Vilko Ivanuša:

Sužnji noči

(Odlomek)

Z bledimi, izpitimi obrazi in krvavimi, od trahoma otečenimi očmi so delali. Težko so dihalí in oči so se jim zapirale od smrtne utrujenosti. Stali so v tisti neznosni vročini in s težavo mesili težko testo, ki se je v njihovih mišičastih rokah raztezalo kakor prožen in sluzast kavčuk. Njihova gola telesa so se lesketala v znoju, ki se je cedil s sključenih postav v naš vsakdanji kruh.

Ta kruh je bil prepojen z njihovim krvavim znojem, z njihovo mladostjo!

Vsa moč, zdravje in mladost — vse je prešlo v teku dolgih let njihovega težkega življenja v kruh. Žemljice, ki jih jedo zjutraj milostljive pri beli kavi, ogledujoč si pri tem modne žurnale, te žemljice so prepojene s krvjo.

Z njihovo krvjo, ki so jo dajali, da so mogli hraniti otroke vsaj s črnim kruhom, če že belega drugi jedo.

Njihovo mladost in zdravje so jedli drugi, dočim so sami neprespani in utrujenih teles počasi umirali. Tuberkuloza jim je uničevala telesa v oni soparici in prahu, ki se je lepil po njih, in je ustvarjala iz njih žive mrliče.

Vsako jutro, ko se je začela dvigati na vzhodu meglenega obzorja žareča solnčna krogla, so se počasi prerivali iz pekarne.

Kakor legija obupanih!

Oči so se jim mrzlično bleščale, drobovje krčilo, a obrazi so jim bili potni in maščni od napora prečute noči. Trudni od dela so se zavijali v neke cunje in se vlekli kakor sence domov, da se pozno ponoči zopet prostovoljno povrnejo v ječo.

Doma so brez teka pozajtrkovali, izpregovorili nekaj nervoznih in brezpomembnih besed in trudni plegli v postelje. Spali so slabo in vsak škripot je povzročal poluspanje, včasih pa so se tudi prebudili.

Tedaj se je z njihovih izsušenih ustnic zmeraj oglasila težka kletev.

Kadar ni bilo miru, tedaj dolgo niso mogli zopet zaspati. V takih hipih so jim prihajale v glavo različne misli, toda skoraj nikoli niso prekoračile delokroga pekarne in težkega dela, ki so ga opravljali v njej.

Opoldne so prihajali otroci iz šole domov in so v svoji živahnosti zmotili očeta v težkih mislih. Izpregovorili so včasih tudi kako besedo. Toda vkljub temu ni nikoli bilo tiste intimne radosti, o kateri so podzavestno čutili, da bi morala biti. Takoj po kosilu so odhiteli otroci, prav tako bledikasti kakor starši, čim preje na ulico in v šolo, ker se jim je zdelo doma vse nekam pretesno, revno, mrzlo in tiho.

Zunaj med drugimi otroki je bilo lepše, veseleje, prijetneje!

Ves popoldan se je vlekel nekam počasi, dolgočasno in leno. Pri popoldanskem spanju jih je vnovič oblival znoj, da so bile rjuhe in odeje vlažne. Toda večer je hitro prišel in tako je bil zopet nov dan iztrgan iz njihovega življenja — kakor list iz cenenega koledarja. Utrujenost jim je jemala tek, večerjali so površno, nato pa so zopet plegli po posteljah — z veliko pazljivostjo, da ne zaspe ure, ko jim je treba na delo. Tako so minevale ure, otroci so legli k počitku, žene so žalostno ugašale svetilke — ko so odhajali na delo.

Toda v večerih, ko žvižga veter krog uličnih oglov in brzojavnih drogov in ko na njih neprijetno brenče žice, a zvezde zasmehljivo trepetajo v zimski noči, tedaj se prične šele njihova Kalvarija. Odhajajo na delo, ko se njihove žene, željne življenja in ljubezni, doma slačijo in spravljajo v posteljo v bolestem hrepenenju in samoti, medtem ko spe otroci v monotonem snu v oni bedni jazbiní, polni vlage, bolezni in neprodirne teme.

Ta množica gnilega in ranjenega mesa je nesrečna, ker trpi in — molči!

Neznosen prah in vročina, težko delo in ponočni trud jih ubijajo. In vse radi mizerne in sramotne mezde!

Da morejo pojesti kos suhega kruha in ga dati še ženi in otrokom! Da se prebijejo skozi ta pekel in se nato zrušijo! Njihova izmozgana trupla bodo položili v preprosto črno rakev iz jelkinih desk, poškopili jih bodo z nepotrebno vodo in nato z jokom vrgli v jamo.

A Življenje, Veliko Življenje, bo teklo dalje po svoji blatni strugi...!

Solnce bo še dalje svetilo, cvetje cvelo, trava zelenela, a nove generacije bodo še dalje trpele v smrdljivih brlogih in ječah, če se ne zbude iz omrtvelosti.

Včasih jih je žalilo, da ne morejo živeti drugačnega življenja.

Lepšega, svetlejšega.

Sramovali so se, da morajo prodajati svojo moč za tako cenen denar, kakor prodaja prostitutka svojo mladost, in tedaj so ob nedeljskih popoldnevih popivali v smrdljivih krčmah do nezavesti. Alkohol jim je vnel fantazijo in jim v prividih kazal čarobne reči. Dušil je v njih čustvo bede in poraza, prekinjal je vsakdanjo enoličnost mizerije in tako so bili vsaj nekaj hipov svobodni ljudje, prosti okovov vsakdanjih skrbi. V njegovem objemu so pozabljali na svojo nemoč in na umazano kloako življenja. Jezik se je zapletal in je v presledkih govoril svinčene besede. Tedaj so zmeraj mislili na to, da bi bilo najbolje, da si sami končajo življenje; toda tega ni nihče poizkusil.

Včasih so se med seboj potolkli do krvi; zverinsko in brez usmiljenja so napadli drug drugega. V pijanosti so menili, da je tovariš kriv njihovi nesreči, in tolkli so se z boleznim užitkom.

Potem pa so se z ranjenimi glavami, težkimi mislimi in sivimi predstavami vračali domov — zmeraj potrti in do smrti utrujeni.

Taki strašni in pijani nedelji je sledil zopet težak in dolg teden. Sledili so dnevi in v težkem delu prečute noči. In zopet se je nadaljevalo počasno umiranje ...

Kaj je marksizem

1. Marxovo in Engelsovo stališče do materializma

V prejšnjih razpravah smo mogli spoznati, da ni med marksizmom in materializmom nobene notranje stvarne in zato ne nujne zveze. Pa tudi nobene osebne zveze ne moremo dognati; niti Marx niti Engels, nihče od obeh ni bil materialist v pravem pomenu besede. To nam bo postalo jasno takoj, če bomo premetrili zgodovinske oblike materializma. V novejši filozofiji poznamo namreč dve glavni perijodi materializma. Prva je perioda angleško-francoskega materializma, klasični njegovi predstavniki so bili Hobbes, Priestley, Holbach itd., in ta perijoda je bila v 18. stoletju. Druga pa je perijoda naravoslovnega materializma, v 19. stoletju; tipični predstavniki njeni so L. Büchner, Vogt in Moleschott. Za Marxa in Engelsa je značilno, da sta sicer priznavala materializem 18. stoletja radi velike kulturno-politične in revolucionarne važnosti, ga pa v teoretičnem pogledu kot **preozkega** odklanjala. Nasprotno pa sta v vsakem oziru in brezpogojno ter z izrazi najhujšega zaničevanja odklanjala materializem 19. stoletja. Posebno Marx se je ponovno v svojih spisih izjavil proti takemu materialističnemu naziranju.

2. Vpliv Ludvika Feuerbacha.

Navadno menijo, da je bil Ludvik Feuerbach oni, ki je napravil Marxa in Engelsa za materialista. Češ, da je imel Feuerbach kot veliki mislec odločilen vpliv na oba. Tudi to naziranje je napačno. Da se to spozna in prizna, pa je treba odkloniti vulgarno oceno Feuerbacha kot materialista in se poglobiti v temeljitejšo proučevanje Feuerbachovega naziranja. — Res je, da sta pisala oba, Marx in Engels, odu-

ševljeno in navdušeno o Feuerbachu. — Res je zato, da je na oba Feuerbach močno vplival. Vendar pa sta pisala o Feuerbachu, še preden se je naslonil posebno tesno na Moleschotta in naravoslovni materializem. — Četudi se je Feuerbach včasih imenoval materialista, vendar ni rabil tega izraza v dogmatičnem smislu, marveč je hotel s tem le reči, da se hoče naslanjati v svojem miselnem sestavu na nematerialno podlago, torej ne na kakršnekoli spekulativne konstrukcije, marveč, da se hoče opirati vedno le na material, ki mu ga nudi čutna izkušnja.

3. »Materializem« pri Feuerbachu, Marxu in Engelsu je pozitivizem

Kdor resno prouči Feuerbacha, mora priznati, da je njegov »materializem« le zahteva, da sme mišljenje temeljiti le na po naziranju danem materialu izkušnje. Skratka: Feuerbach ni zastopal materializma, marveč le načelo **pozitivnega** znanstvenega mišljenja.

Zato je tudi lahko določiti značaj Feuerbachove filozofije. Ona je pozitivizem, to se pravi, omejiti se hoče na miselno obdelavo čutno danega, kar imenuje »**resnično**«. To je tudi Feuerbach sam popolnoma točno zapisal. On pravi: Filozofija je spoznanje tega, kar je. O stvareh tako misliti, jih tako spoznati, kakor so, to je najvišji zakon, največja naloga filozofije. Feuerbachov materializem obstoja le v tem, da noče tavati za praznimi abstrakcijami, marveč, da hoče ostati na tleh materialne izkušnje.

Ravno to pa je tudi »materializem« pri Marxu in Engelsu. Marx in Engels sta to večkrat zapisala. Tako piše enkrat Marx: Je resnično veliko lažje, potem analize najti zemeljsko jedro religioznih oblačnih predstav, kakor pa obratno, iz vsakokratnih dejanskih življenjskih razmer razviti nebesne oblike. Ta zadnja je edino materialistična in zato znanstvena metoda.

Engels pa piše: Odločili smo se, resnični svet — naravo in zgodovino — tako razumeti, kakor se prikaže onemu, ki ga proučuje brez idealističnih in nestvarnih predsodkov; treba je le zavreči brez usmiljenja vsako idealistično navlako, ki ni v skladu s stvarnostjo in resničnostjo. In več pa materializem sploh ne pomeni.

Zato trdimo, da pomeni Marxov in Engelsov materializem le pozitivizem moderne znanosti, omejitev na vzročno preiskavo dejanskih činjenic, kar sta zavestno primenila Marx in Engels na pojave zgodovinsko-družabnega življenja.

4. Zakaj sta se imenovala Marx in Engels materialista

Odgovoriti pa je vendar treba na vprašanje: Če je gornje res, zakaj sta se vendar kljub temu imenovala Marx in Engels materialista? Le psihološko-zgodovinski razlogi so mogli biti merodajni, ker ni najti nobene zveze s filozofskim materializmom.

Z označbo materialist sta hotela Marx in Engels pred vsem povdarii odločno nasprotstvo do vsakršne idealistične metafizike. Torej posebno zanikati in izpodbijati pojme, kakor bog, duša, neumrljivost itd. Za jezikovno rabo je bilo pri Marxu in Engelsu negiranje teologije in supranaturalizma, kratko, antimetafizika, istovetna z materializmom. To istovetenje najdemo še danes pri mnogih nasprotnikih cerkve in metafizičnega mišljenja.

Drugi razlog, da sta se Marx in Engels nazivala materialista, je, ker sta hotela s tem izraziti, da sta priznavala nezavisno od mišljenja obstoječo realiteto stvari, ki služi pa za podlago in izhodišče vsemu mišljenju. Z drugimi besedami moremo tudi reči: verjela sta v sam od sebe obstoječi zunanji svet, v katerega naj bi bilo šele ustavljeno mišljenje, oziroma je šele kesneje nastalo. In, če natančno pogledamo, je ta realizem jedro vseh onih duhovnih smeri, ki se tudi še danes imenujejo materialistične, si pa ne belijo glave s filozofskim temeljnim problemom materializma.

Končno pa preostane še en razlog, ki nam razloži, zakaj sta se imenovala Marx in Engels materialista. Besedo »materialističen« je v njuni jezikovni rabi razumeti pred vsem polemično in sicer proti oni duhovni smeri, katera je za Marxovih in Engelsovih časov prevladovala in katere sta se morala šele oprostiti in iznebiti: proti Heglu in nanj priklenjeno spekulativno mladohegelijansko levico. V nasprotju z idealizmom Heglove filozofije »sta se hotela postaviti Marx in Engels na tla materijalnih dejstev in stopiti iz meglene spekulacije na trdna zemeljska tla. Njun materializem ni nič drugega kot odpoved idealizmu in spekulaciji Heglove filozofije.

5. »Materialen« pomeni v marksizmu »resničen«

Že gori smo videli, da sta uporabljala Marx in Engels besedo »materialističen« namesto besede »resničen«. To istovetenje obeh besed se lahko dokaže z mnogimi citati iz Marxovih in Engelsovih spisov.

Z oznako »materializem« hočeta torej Marx in Engels le povedati, da je treba izhajati od resničnih razmerij stvari in in ne od izmišljenih zvez in od materijalnih razmer dejanskega razvoja, ne pa od idealnega smotra duhovne smeri.

Po vsem tem bomo tudi besedo »materialistično« v naslovu materialistično pojmovanje zgodovine pravilno razumeli le, če jo bomo prevedli z besedo »pozitivističen« ali pa »izkusnoznanstveno«. —

6. Tudi beseda »dialektičen« ne pomeni nič »materialističnega«

Na tem ne izpremeni nič, če nekateri včasih sami priznajo, da Marxov in Engelsov materializem ni identičen s filozofskim materializmom 18. in naravoslovnim materializmom 19. stoletja, češ, da je pač po izrecnem povdanku Marxa in Engelsa pač dialektični materializem. Gotovo je povdaranje dialektičnega momenta važno. Stališče Marxa in Engelsa pa ni prav nič bolj materialistično, če upoštevamo tudi še dialektiko. Sklicevanje na dialektiko pomeni le, da uvaja marksistično stališče ono aktivteto človeškega udejstvovanja v vzročni proces, zbog katere je človek z a e n o ustvaritelj in produkt družabnega procesa. Tudi ob tem dialektičnem stališču ostane Marxovo in Engelsovo naziranje pozitivistično kavzalno ugotavljanje činjenic in ni v nobeni točki materialistično. Izraz »dialektičen« kot dodatek izrazu materializem je mišljen le polemično proti nehistoričnemu in mehanističnemu načinu mišljenja.

Rudolf Golouh:

Zlati gradovi se majejo

Po demisiji Macdonaldove vlade

Sredi grozečega nemškega poloma je objavilo časopisje vest o padanju angleškega funta. V našem svetu ni ta vest izzvala pozornosti, ki jo zasluži. Javnost se ni zavedala, da se z majanjem funta maje najmočnejša kapitalistična država našega kontinenta. Sama kriza nemškega gospodarstva je spričo tega dejstva skoroda sporedne važnosti.

Moč angleškega funta šterlinga je rastla vzporedno z naraščanjem angleške industrije in trgovine in angleškega kolonijalnega posestva. Angleški funt je izražal stabilnost in solidnost neomajnega, brezmejnega, cvetočega angleškega gospodarstva. To gospodarstvo je črpalo svojo silo in bogastvo iz angleške industrije, še pred nekaj desetletji prve na svetu, iz svojih rudnikov, iz svoje svetovne trgovine, iz svojega ogromnega plovstva, iz kolonijalnih plantaž, iz dominijonov, raztresenih po vseh morjih, iz brezobzirne eksploatacije naravnih zakladov ugrabljenih ozemelj in delovne moči lastnega naroda in stotine milijonov s silo in denarjem zaslužjenih ljudstev. Anglija je bila ponosna na svoj funt bolj ko na svojo, po vseh morjih plovečo in skoro po vseh morjih gospodujočo zastavo. Ž njim je vladala svet. V funtu šterlingu je videla simbolizirano neizčrpno in neporušljivo moč britanskega imperija, razvijajočega se nekaj stoletij za ceno neprestanega osvajanja tujih dežel. Pa je prišel sodni dan tudi za ponosno in nasičeno Anglijo, prevzetni funt se je omajal!

Ne pretiravamo, če trdimo, da je bilo s tem ranjeno v srce ne samo angleško gospodarstvo, nego tudi kapitalistično gospodarstvo vobče.

Ni le slučaj, da se je začel funt majati sredi nemške krize; ž njim se ni namreč samo zamajal največji imperij na svetu, zamajale so se osnove celokupne svetovne ekonomije.

Kar je predvsem vstvarilo moč funta, ga je tudi omajalo.

Osnova Anglije so njene kolonije. Kot kolonizatorična država je žela Anglija največje uspehe in koristi. Kolonijalna politika, kakor jo razumejo osvajajoče države, znači v bistvu in načelu predvsem nasilje in krajo. V vsej angleški kolonijalni politiki je ogromno tega. Vendar je znala Anglija prinesti v kolonije, med nerazvite ali speče narode, tudi impulz nekega novega življenja. Bilo je veliko gorja, bilo je tudi nekaj dobrega. Z eksploatacijo plantaž, rudnikov, s trgovino, industrijo itd., z izkoriščanjem cenene delovne sile kolonijalnih narodov in z vsiljevanjem svojih produktov je grabila in gradila svoje bogastvo, je pa obenem te narode zbudila iz njihove letargije, jih prisilila, da mislijo in da se vsaj kot narod organizirajo. Ti narodi so se polagoma probudili. Čim bolj so se probujali, tem bolj so čutili sramoto in težo tujega robstva. Tako so se začeli polagoma dvigati proti Angliji Avstralci, Kanadci itd., pa Kitajci in Indijci. Anglija si je vzlic temu znala pomagati, vsaj do zadnjega časa. Dovoljevala je upirajočim se dominijonom in kolonijam najpopolnejšo samostojnost, zadovoljevala se je češče le s trgovskimi ugovori in carinskimi zvezami. Vedela je, da so gospodarske zveze močnejše od političnih. Toda politično probujeni narodi so začeli polagoma težiti tudi za gospodarsko osamosvojitvijo, kakor je to slučaj na Kitajskem in v Indiji. Ostalo je storila konkurenca drugih kapitalističnih držav, zlasti Nemčije, ki je še danes v eksportni trgovini visoko aktivna, v glavnem na račun

Anglije, katero izpodriva v lastnih kolonijah. Kakor hitro so se pa ti narodi tudi gospodarsko osvobodili, je začelo gospodarstvo Anglije nazadovati in njeno bogastvo padati. Vedelo se je že nekaj let, da nenavadna višina angleškega funta ne odgovarja več faktični finančni moči in gospodarski aktivnosti Anglije. Toda vlada ga je vzlic vsemu držala dalje na določeni višini le iz ponosa. Napravila je iz njega na svojo veliko škodo vprašanje nacionalnega prestiža. To se je polagoma maščevalo. Pri padanju funta so soodločevale tudi neke spretne špekulacije Francozov, v glavnem ga je pa rušila pasivnost angleškega gospodarstva doma in v mnogih zelo pomembnih kolonijah.

Anglija je krila sama še pred enim stoletjem polovico celokupnega svetovnega eksporta. 49% eksporta je bilo angleškega. Ta prevalentnost angleškega izvoza je trajala še dolgo, saj se je nemška industrija začela ustvarjati šele po francosko-nemški vojni l. 1871. Dotlej je bila Anglija pravzaprav edina industrijska država na svetu. Nemška industrija je začela šele kasneje, ko je dosegla neki razvoj in popolnost, konkurirati angleški. Prednost Anglije v industriji in njena kolonijalna ekspanzivnost sta bili dolgo obilen vir bogastva, bogastva, ki ga je bilo polagoma deležno tudi angleško ljudstvo. Življenski standard angleškega delavca se je dvigal vzporedno z dviganjem angleškega gospodarstva in njegove ekspanzije. Čim je pa nastopila kriza v gospodarstvu — in nastopila je v polnem obsegu šele po vojni —, se delavske mase niso hotele vračati v prejšnje slabše, nasprotno, zahtevale so vedno več, vedno boljše in dostojnejše življenske pogoje. Borbo za večje in večje delavske plače in druge socialne pridobitve so vodile delavske strokovne organizacije, je vodila laboristična stranka, ki je združevala v sebi milijone in milijone angleških proletarcev. Ta stranka je pritegnila nase produkcijske sloje Anglije, dosegla ogromen vpliv v državi in prevzela po zadnjih volitvah vlado.

Toda razmah laborističnega gibanja spada že v dobo krize angleške prosperitete, v dobo, ko kaže masivna gospodarska stavba Anglije že močne razpoke. Milijonska armada nezaposlenih raste iz leta v leta, noben resni angleški ekonomist ne računa več z možnostjo, da se bo dalo kedaj te brezposelne zaposliti. Par milijonov ljudi je obsojenih v Angliji na trajno brezdelje. Kako naj živijo?

Macdonaldova vlada, od katere so ogrožene mase pričakovale rešitve, ni mogla dvigniti industrije, ki je prehajala v hujšo in hujšo krizo vsled izgubljenih tržišč, pa tudi vsled racionalizacije in nadprodukcije ni mogla niti izpolniti pričakovanja delovnih mas po novih socialnih pridobitvah. Vladajoča londonska bančna City je nasprotno zahtevala od laboristične vlade, da ukine mnoge, delavstvu že zasigurane socialno politične dajatve. Kapitalistični razred ni hotel, kakor navadno, radi krize ničesar žrtvovati, žrtvovale naj bi se spet le delovne mase. Čim je začel funt padati, so zatrobile vse kapitalistične fanfare na alarm. To je razumljivo. Tangirana je bila osnova. Večno molčeči predsednik angleške narodne banke, Norman, se je končno oglašil, da pove večno optimističnim Angležem, da je prišel tudi zanje čas pesimizma.

Pod vplivom funtove oscilacije so se jeli dogajati čudeži. Sanacijski načrt je bil naenkrat gotov, le da je tudi originalni Anglež izgubil v stiski svojo originalnost. Ta sanacijski načrt vsebuje namreč vse slabe sanacijske predloge, kar jih je omahujoča Evropa v zadnjih letih že preizkusila. V dobi deklamacij za panevropskim gospodarskim sporazumom

se zateka končno tudi Anglija k carinskim odredbam, v dobi potencirane socialne nejevolje zahteva tudi ona, da se znižajo socialne dajatve!

Če Macdonaldova vlada ni mogla delavstvu, iz prej omenjenih razlogov, dosti dati, ni mu še manj mogla ali smela kaj vzeti. Nesocialni sanacijski načrt angleških bankirjev je pokopal Macdonaldovo vlado. Laboristična vlada je prva žrtev majajočega se funta.

Za angleške kapitaliste je bila laboristična vlada le epizoda v krizi, ki traja dalje, in iz katere ne znajo in ne morejo.

Anglija razpolaga še z ogromnimi rezervami, toda te rezerve bodo pri tako obsežni krizi vse hitreje izčrpane nego so bile ustvarjene. Prvo desetletje njenega nazadovanja je že izpodkopalo stabilnost funta.

Naravno je vse to.

Gospodarstvo je danes svetovna celota. Kriza gospodarstva ene države privlači za seboj krizo druge. Po Nemčiji in Ameriki je na redu Anglija.

Prva pokreniteljica modernega industrializma, prva in najmogočnejša utemeljiteljica kapitalističnega in kolonijalnega imperijalizma, se trese in lomi v svojih najbitnejših osnovah. Vedno smo trdili, da ni današnja kriza kriza ene ali druge države, nego celokupne kapitalistične ekonomije.

Sedaj je na vrsti v zlatu se dušeča Anglija industrijskega in kolonijalnega stoletja.

Naš Cankar pravi: »Pride čas, ko se bodo zlati gradovi majali.« Ta čas je tukaj.

L. Pantelejev:

Ura

Prevaja Mile Klopčič. Ilustrira B. F.

(Nadaljevanje.)

In nekega dne je snežilo. Visok sneg, do kolen. Vse dvorišče zasneženo. Brez lopate nisi mogli nikamor.

Med obedom je stopil v dvorano Fjodor Ivanovič in dejal:

»Zima, fantje!«

Vsi so ploskali in kričali:

»Zima! Zima!«

Fjodor Ivanovič je šel nekaj kratov po dvorani. Potem je obstal:

»Tako. Zima je torej prišla. Drva pa ležijo na dvorišču, na prostem.

Ali tudi veste, da se drva kvarijo na prostem? Dobro bi bilo, če bi jih spravili v drvarnico. Kaj pravite k temu? Kaj ne bi organizirali delovne sobote?«

»Da, da! Lepo! Hura!« Vse je ploskalo.

Najbolj kričal in ploskal je Petjka.

Bil je ves v ognju, ves navdušen.

Komaj so poobedovali, že je zakričal:

»Alo! Na delo!«

Planil je izza mize.

»Na delo!« so kričali fantje.

Vsi so se brzo oblekli in tekli na dvorišče. Po nedotaknjemem snegu do drv.

Začeli so vlačiti bruna. Po trije so zgrabili bruno, se mučili z njim in stokali. Tudi tu je bil Petjka najbolj priden. Letal je sem ter tja in ukazoval:

»Postavite se v vrsto! Drug poleg drugega! Tako pojde najhitreje.«

Fantje so sklenili verigo od skladovnic do drvarnice in delo je šlo od rok kot namazano. Bruna so šla od roke do roke. Ena, dve. Ena, dve. Šlo je kot stroj.

Petjka se je vedno bolj razvnel:

»Alò! Hitro!«

Vse se je čudilo:

»Kaj je to ž njim? Kako se ta ubija!«

Delo je šlo naglo od rok. Od minute do minute so rastle skladovnice v drvarnici.

Čez nekaj časa so zaklicali oni v drvarnici tem na drugem koncu:

»Konec! Ni več prostora!«

Petjka je odrevenel:

»Kaj se to pravi — konec?«

Tekel je v drvarnico... Resnično... Nabito do vrat... Niti enega bruna ne bi več spravil v drvarnico.

Stal je in molčal. Dvorišče je bilo še polno drv. Krog trideset klafter jih je še bilo zunaj.

Prišel je Fjodor Ivanovič:

»Nič za to. Tako... Dobro je... Ta drva pokurimo še to zimo...

Hvala lepa, fantje!«

Potrepljal je Petjko po ramenu:

»Hvala ti za trud!«

Petjka je obupan zamahnil in zavihal nos... Smola!

Zvečer je sklical Šos, šolski sovjet, splošno šolarsko zborovanje. Na dnevnem redu je bila izvolitev zaupnika za gospodarske zadeve. Mironov je govoril in predlagal Petjko za zaupnika.

»In sicer iz teh-le razlogov,« je dejal. »Petjka je aktiven dečko in dober delavec. Sami ste videli danes, kako spretno je vodil spravljanje drv. Sploh, delovna sobota se je obnesla le, ker jo je Petjka tako dobro organiziral.«

Izvolili so Petjko.

Izprva se mu je zdelo to zelo smešno.

Imel je ključe kakor trgovec. Beležnico v žepu suknjiča. Svinčnik na vrvici. Bel predpasnik...

Tako je hodil okrog in ni vedel, kaj naj počne. Kakšno je prav za prav njegovo opravilo?

Kmalu se mu je razodelo. Toliko dela so mu naprtili, da se je komaj še zavedal. Zdaj to, zdaj ono, zdaj je moral sem, pa spet tja. Dela je v »defektnem« zavodu dovolj.

Dnevi so potekali.

Zmerom so mu bili kakšni fantje za petami:

»Petjka Valet! Rezance za obed!«

»Petjka Valet! Mila!«

»Petjka Valet! Perila!«

»Petjka Valet! Belega kruha!«

»Drv potrebujemo, sodrug Petjka!«

Sprejemal je robo, jo izdajal, razdeljeval. Neprestano je pisal s svinčnikom v modro beležnico.

Bistra glava! Neverjetno!

Najmanj je varčeval z drvi. Nad vse rad je dajal drva.

En sveženj? Prosim! Mogoče dva? Zelo rad!

Nikoli ni bilo v Zavodu Klare Zetkin tako toplo. Vroče je bilo kot v parni kopeli.

Frkolini pri pouku so neprestano črkovali:

»Saša gre z Mašo na izprehod, in Maša gre s Šašo na izprehod. Saša in Maša. Maša in Saša.«

Petjka pa je slonel nad svojo beležnico, grizel revni konček svinčnika in si belil glavo:

»Tričetrt funta in en četrta, pa še pol funta in pet osmink... Skupaj?«

To mora zdaj izračunati. To je kaj drugega kakor pa »Saša in Maša«. To so vlomki! Vlomke se učijo v razredu »G«. Kjer sedi Mironov. Petjka je ujel Mironova in mu dejal:

»Poslušaj no ti! Jaz moram v vaš razred. Ne gre drugače. Zavežem se, da vas bom v vseh predmetih dohitel. Ti pa mi moraš pomagati.«

»Dobro. Rad ti pomagam.«

Učil se je z Mironovim in napredoval tako hitro, da je ob novem letu že dohitel razred »G«.

Prestavili so ga. Zdaj je bil torej pri Mironovu.

Tedaj pa se je zgodila nova nerodnost.

Bilo je v marcu, na dan pariške komune.

Rdeče zimsko solnce je svetlo sijalo in sneg je škripal pod nogami.

Tega dne so korakali »defektni« dečki Klare Zetkin v Mestni park h grobu revolucijskih žrtev.

Dobre volje so bili. Smejali so se. Prepevali so.

»Bratje, le k solncu, k svobodi...«

Petjka je pel in se smejal ž njimi vred.

Ko so bili že skoro dospeli do Mestnega parka, jim je prišel nasproti pijanec. Opotekal se je, klatil z rokami po zraku in hripavo vreščal:

»Bratje, k svo...«

Fantje so se nehali smejati. Začeli so ga kepati. Petjka ga je spoznal. Državljan Kudejar!

Prestrašil se je in skrnil za hrbet tovariša. Sključil se je in si pokrnil obraz z rokavicami.

Fantje so pijanca prevrnili in mu metali sneg v obraz. Kudejar je ječal, cepetal, ril z rdečim nosom sem ter tja.

Petjki se je pijanec nenadoma zamislil. Sam ni vedel, kaj ga je spreletelo. Skočil je iz vrste in zakričal:

»He! Pustite ga!«

Fantje so se nehali smejati in so pustili moža.

Kudejar pa je spoznal Petjko in zarjul:

»Ti lopov! Si mi uro ukradel!«

Petjka je korakal dalje, povetil je glavo, in vsi so se čudili, da ni več pel ž njimi.

Njega pa je bilo sram. Sramoval se je, da je bil ukradel uro pijancu.

Sam se je čudil: Kaj je vse to? Zakaj se sramujem?... Sam sebe ni razumel.

(Dalje prihodnjič.)

V SPOMIN IVANU HRIBARJU

V petek, dne 7. avgusta, si je v ljubljanski bolnici s samokresom pretrgal nit mladega življenja (rojen l. 1907.). Bil je neozdravljivo bolan na sušici, morilki delavskega razreda, in ni hotel čakati smrti.

Človeku se zdi nemogoče in kruto, da umirajo taki fantje kot je bil Ivan. Skoro šest let je bolehal in v tem času si je pridobil neprecenljivo znanje. Študiral je znanstvene knjige, zlasti sociološke, in prečital celo vrsto leposlovnih del — vse z ostrim, izredno kritičnim čutom. Poglobljal se je v medicinske knjige, da bi postal zdrav. Samo tega si je želel, ker je šele v dobi bolezni začel razumevati, kaj je pravo delavsko gibanje. Krčevito se je oprijemal življenja, hoteč v njem uporabiti svoje dragoceno znanje in bogate sposobnosti — za ustvaritev lepših dni. Ko pa je videl, da je smrt neizogibna, si je želel samo to, da bi zavedni proletariat srečno prehodil svojo težko pot do cilja. Prevelika je bila njegova misel nekaj dni pred smrtjo, da bi jo tukaj zapisal...

Bil je več mesecev predsednik podružnice »Svobode« v Kočevju, toda bolezen se je vedno slabšala in radi nje ni mogel prijeti za delo. Toliko moči, toliko neizrabljene energije je bilo v njem, toliko izbranih zakladov duha, ki si jih je sam pridobil — vse je moralo z njim v grob. Slovenski proletariat je izgubil z njim mladega fanta, kakršnih je jako, jako malo... Njegove sile so se razvijale leta in leta, razviti se niso mogle.

Naj živi med našimi proletarci v teh težkih časih lep, svetel spomin nanj, ki mu ni bilo usojeno dočakati srečnejših dni, za katere je hotel žrtvovati vse svoje sile. Na njegovem grobu pa naj raste v spomin in opomin — roža, rdeča in plameneča... Šš.

KNJIGE IN KNJIŽNICE

Poročilo prosvetnega odseka Delavske zbornice v Ljubljani. S. Ciril Štukelj, knjižničar knjižnice Delavske zbornice v Ljubljani, je napisal o petletnici poslovanja te knjižnice daljše poročilo, ki ga je izdala Delavska zbornica v posebni brošuri. Poročilo je zelo zanimivo in tako vsestransko, da ga ne bo s pridom prečital samo kak knjižničar, marveč tudi vsak književnik, založnik in oni, ki se peča z narodno kulturo. S. Štukelj ni zbral samo številke, temveč te številke tudi komentira, iskajoč povsod vzrokov za razne pojave. Iz poročila razvidimo, da vrši knjižnica važno kulturno nalogo med proletarijatom, še več: da skuša vzgojiti proletarijat za nasveti v čitatelje dobrih knjig; svojo vzgojno nalogo je knjižnica v polni meri izvršila. Želeli bi si samo še eno: knjižnica Delavske zbornice je menda prva, ki je izdala tako vsestransko poročilo; sledile bi ji naj še druge knjižnice! — Iz obširnega poročila naj navedemo nekaj podatkov, ki bodo zanimali tudi naše čitatelje.

Knjižnica Delavske zbornice je začela poslovati 15. sept. 1926. Od 3899 knjig, ki jih je štela ob koncu l. 1926., je narasla do konca l. 1930. na 13.123 knjig. Danes dobiš v njej poleg starejših slovenskih in tujerodnih pisateljev, zlasti vse važnejše sodobne pisatelje. Ker nakupuje večinoma samo sodobne knjige, je brezdvomno najmodernejša knjižnica v Sloveniji.

Od ustanovitve do junija 1931. je izposodila knjižnica 177.200 knjig. Obisk je spocetka stalno naraščal in je dosegel višek l. 1929., ko je bilo izposojenih 49.838, nakar je padel l. 1930. za celih 3000 knjig. Decembra 1929. je bil uveden namreč v knjižnico komisarijat, ki je trajal do srede l. 1930. in ki je povzročil knjižnici veliko škodo. Marsikdo si ni hotel v takih okoliščinah več izposojati knjig. Že takoj meseca decembra 1930. — torej v mesecu, ko ljudje največ čitajo — je bilo izposojenih 791 knjig manj kakor pa prejšnji mesec, ko še ni bilo komisarijata. Kakor hitro je bil komisarijat zopet odpravljen, je začelo število izposojenih knjig zopet naraščati.

Zanimivo in zelo poučno je zlasti razmerje med slovenskimi, srbohrvaškimi in

nemškimi knjigami. Največ gre seveda nemških knjig (l. 1927. n. pr. še enkrat toliko kakor slovenskih), vzroke je s. Štukelj izčrpno podal. Veseli nas, da je sedaj statistično dokazano ono, kar smo v našem časopisu že neštetokrat poudarjali: da je namreč slovenska književnost preveč nesodobna, konservativna in — če hočete — reakcionarna, da bi jo ljudje s pridom čitali. Izjemo tvori le Cankar, ki je pa tudi najbolj čitan slovenski pisatelj. V prerazgibanih časih živimo, da bi se poglobljali v zgodovinske povesti in sentimentalne storije; današnje življenje zahteva od človeka, da se hitro v njem orientira. In ker takih knjig Slovenci nimamo, poseza vsakdo, kdor le more, po tujih. Kakor hitro pa so začele razne založbe (n. pr. Modra ptica, Tiskovna zadruga i. dr.) izdajati sodobne romane iz svetovnih književnosti, je začelo povpraševanje po slovenskih knjigah zopet naraščati. — Srbohrvaških knjig se izposodi le majhen odstotek. Vzrok je cirilica, nekaj pa tudi zanikrna oprema knjig, ki vzbudi v čitatelju, ki je navajen na lepo opremo nemških in slovenskih knjig, nezaupanje. Če katerakoli srbska založba reflektira tudi na slovenske čitatelje, bo morala svoje knjige tiskati v latinici in jih izdajati v okusni, moderni opremi, kakor dela n. pr. založba »Nolit«.

Tudi poročilo, kakšne knjige ljudje najrajši čitajo, je zanimivo. Izmed leposlovnih knjig se prečita največ romanov, nato novel, prav malo pa pesmi — in še te čitajo navadno samo dijaki, ki jih morajo. V znanstvu se prečita največ potopisnih in zemljepisnih knjig, najmanj pa modroslovnih in zakonikov. Omenili smo že, da segajo čitatelji izmed slovenskih pisateljev najrajši po Cankarju, kar je brezdvomno posledica propagande, ki se vrši med slovenskim proletarijatom za tega velikega socialnega pisatelja. Med tujimi pisatelji je izmed 73 mest na prvem mestu E. Wallace, na tretjem Jack London, na devetem Upton Sinclair, na desetem Gorkij, na enajstem Zola. Knjiga, ki je bila največkrat izposojena, pa je znameniti roman Franka Harrisa »Bomba«.

Po poklicu je vpisanih v knjižnico 1489 delavcev, kar je vsekakor veliko

števílo, čeprav se zdi s. Štuklju še premajhno, dalje 1195 dijakov in akademikov ter 1214 intelektualcev. Podjetnika in malomeščana sta samo 302, kar dovolj pričra o inferiornosti zlasti poslednjega, v Ljubljani precej števílčnega stanu. Moški čítajo mnogo več kakor ženske (3264 članov proti 936 članicam).

23. junija 1928. je začela poslovati v nekoliko manjšem obsegu tudi knjižnica v Mariboru, ki je izposodila od ustanovitve do junija 1930. 44.405 knjig. Po poklicu je bilo 624 delavcev, 323 akademikov, 293 intelektualcev, malomeščanov pa 148.

Knjižnica vrši veliko kulturno delo med koroškim slovenskim proletarijatom s tem, da preko celovške Delavske zbornice pošilja slovenske knjige v Celovec, Borovlje, Železno Kapljo, Velikovec itd. — Razen tega izposoja delavskim kulturnim društvom 39 skioptičnih predavanj s 3076 diapozitiví. Talpa.

Upton Sinclair, Jimmie Higgins. To je eden najboljših socialnih romanov slavnega U. Sinclairja. Izšel je sedaj v hrvatskem prevodu in stane lepo vezan Din 70, broširan Din 60. Založila ga je »Binoza«, Zagreb, novinarski dom.

Ruska književna produkcija je dosegla v letu 1930 500 milijonov izvodov proti 120 milijonom v predvojni dobi. Velik napredek je to. Zanimivo je, kake vsebine so izdane knjige napram predvojním časom. **Socialno-gospodarskih** knjig je izšlo v 1930. l. 50%, pred vojno samo 5%; **tehnične literature** je izšlo 1930. l. 30%, pred vojno 14%. Števílo izdanih del o Leninu in leninizmu je doseglo v obeh zadnjih letih 60 milijonov izvodov. **Marxovega »Kapitala«** prodajo vsako leto približno 50.000 izvodov.

Aleksander Blok. V avgustu t. l. je preteklo 10 let, odkar je umrl veliki ruski pesnik Al. Blok. Kaj je bil Blok, vidimo najbolj iz njegove pesnitve »Dvanajst«, ki je izšla v založbi Proletarske knjižnice v slov. prevodu Mileta Klopčiča (Ljubljana 1928; Mile Klopčič, Ljubljana, Miklošičeva 13) in katero priporočamo vsem. Zanimivo je, da prinaša ljubljansko »Jutro« z dne 15. avg. t. l. člančič k tej desetletnici in da piše koncem njega: *Njegovih »Dvanajst« in »Skiti« ostaneta za večne čase dokumenta velikega pesnika, ki je v njem živel in njegove neizčrpane lirike — a kljub temu »Jutro« slovenskega preвода in prevajalca niti ne omenja...* Dvomim, da je to le slučaj... -on-

Slavko Savinšek: Delavci. (1930. Izdala Mohorjeva družba v Gorici. Strani 128.) Izgleda, da je to »povest« po na-

ročilu. Popolnoma tendenčna. Opisuje gibanje delavcev v neki primorski jeklarni, kjer hoče kovač Kvirin s silo privedi vse delavce v socialistično organizacijo in kako se mu katoliški delavci protivijo. Po raznih ljubavnih zapletljajih, ki hočejo »socialista« Kvirina še bolj ogrditi (za dekle bi zapustil tudi svoja načela), pride do stavke socialistov, ki propade. Socialistična organizacija je razbita, ali katoliška zato uspeva in tudi priredi stavko za socialiste ter ž. njo uspe po zaslugi Kvirina. Končno je v tovarni res enotna organizacija, ali ne rdeča, kakor so to želeli Kvirin oz. socialisti s silo, nego črna, po zaslugi mojstra Golje in kaplana Bevka. — Čudna zadeva vse skupaj. Socialisti se hočejo osmešiti in ogrditi, kolikor se da. Uporabljajo se za to vsa sredstva, ki so na razpolago, tako da tendenca kar zija iz povesti. Pisatelj Savinšek si na ta način ne bo pridobil simpatij delavstva, ker je doba takih pamfletov že minula! -on-

Mladinska matica v letu 1931.

Letošnje leto je Mladinska matica lepo organizirala svoje delovanje. Svoja književna izdanja je združila z mladinskim mesečnikom »Naš Rod« (glej »Svoboda« l. 1931 str. 108—109) ter tako med šolsko mladino dosegla do 30.000 naklade.

Kot izdanje za leto 1931 so izšle knjige Bevka, Ribičiča in Škulja ter zbornik Kresnice.

Iz knjige »Living Philosophies«. Chicagoška »Prosveta« (25. VII. t. l.) poroča: »Te dni je izšla knjiga »Living Philosophies«, v kateri dvainvajset svetovno znanih mož opisuje svoje misli o namenu življenja. Vrste se imena svetovnih učenjakov in mislecev kot so Einstein, Keith, Millikan, Dewey in drugi. Življenjska filozofija vseh teh je agnostična (brezverska).

Na primer Sir Arthur Keith, znani angleški biolog, pravi: »Ako bi vsi ljudje verjeli, kakor verujem jaz, da so nebesa mogoča le na tem svetu, bi se kmalu potrudili, da bi imeli nebesa. Dokler ljudje mislijo, da so le ptiči selilci, le začasni preizkušanci, bodo slabo delali in napredovali.«

Keith seveda nima dovolj šol, zato ne razume teh stvari!!! -on-

France Bevk nam podaja prvi del povesti **Luček in njegov škorec.**

V povesti za male »**Miškolinu**« podaja **Josip Ribičič** zgodbo mišje družine, ki bo malim otrokom zelo ugajala, zlasti, ker jo krasijo primerne slike E. Justina.

Andrej Škulj uvaja deklice v »**Vrtnaričcah**« v poznavanje vrtnarskih pridelkov, predvsem zelenjave ter jih poučuje v obdelovanju vrta.

Cvetko Kristan:

George Bernhard Shaw

(1856 — 26. VII. — 1931)

»Reči moram, da sem napravil pravičen korak, ko sem se že kot mladenič odločil pridružiti delavski stranki.«

»Karl Marx je napravil iz mene moža. Socializem je napravil iz mene človeka.«

Shaw l. 1926.

G. B. Shaw je praznoval 26. julija tl. 75-letnico svojega rojstva. Še vedno je mladosten v svojem zasmehovanju, mladeniško uporen proti vladajočim navadam in banalnemu običajem. Tudi telesno je tako krepak, da si je upal odpotovati v tej svoji starosti v Rusijo, da se izogne v stari Evropi proslavam in da vidi, »kako so stvari tam gori v resnici«.

Shaw je esejist, kritik, pisatelj, umetnik in politik. Vse v eni osebi in vse je tudi en sam pojav; enega si ne moremo misliti brez drugega.

To, kar odlikuje pisatelja Shawa, je ona sodobnost v njegovih spisih, ki se kar oklepajo dobe, in pa še bolj njegovo zaničevanje literature, ki hoče služiti le sama sebi in pa nekaterim posameznikom, ki živijo na otoku izvoljenih. Njegovo življenjsko delo je popolnoma brez domišljije, nesentimentalno, da celo brez ljubavnih pojavov; mislili bi lahko, da ima desetletja svojega ustvarjanja preveč zasenčena od težkih problemov, kakor da bi smel pisatelj, ki je zato sposoben, uporabljati svojo silo samo za prikazovanje usod posameznikov.

Shaw je Irec in je puritanec. Oboje povdarja, da bi oboje premagal; Irec je premagal in podjarmil Angleže, divjak uglajene. Danes je Shaw ponos vseh Angležev; in iz Anglije je osvojil gledališča vseh kulturnih narodov.

Shaw je bil najprej novinar v Londonu, nato je bil pa glasbeni kritik. Čital je Karla Marxa in pisal o tem pozneje: »Od one ure sem imel na svetu poklic!« To naloženo si dolžnost je izvrševal najprej s tem, da je z nekaterimi svobodumnimi možmi ustanovil družbo Fabijcev, ki je zelo mnogo storila s svojimi predavanji in spisi k zrevolucioniranju mišljenja Angležev.

Njegovo veselje do smeha in njegova želja po protislovjih ga je dovedla zlasti v zadnjih časih na pota, ki bi jih prej nikakor ne odobral. Pisal je pisma o fašizmu Mussoliniju, v katerih se kaže bolj priznanje brezpogojnega italijanskega sanjača kakor pa vest človečnosti in demokratičnega državljana. V veselo-

igri »Ciza jabol« zasmehuje demokratični razvoj Anglije in celega sveta. Ali k zadnjim delom, ki jih je napisal, spada tudi »Vodnik inteligentne žene k socializmu«, ki je eden najboljših in najlažjih prikazov modernega socializma. Shaw je znan tudi po svojih neštevilnih anekdotah, od katerih jih je seve mnogo izmišljenih.

Shaw se je literarno uveljavil predvsem kot dramatik. Izmed njegovih dram je v slovenščino prevedena »Sv. Ivana«. Druge najbolj znane njegove drame so: Cesar iz Amerike, Johna Bulla drugi otok, Cezar in Kleopatra, Obrt gospe Warren, Metzulem in zdravnik na razpotju. Najboljša njegova romana sta Amaterski socialist in Umetnikova poroka.

Zadruga opora kulture. Delavska založniška zadruga »Družstevní Práce« (zadružno delo), članica Osrednje zveze čsl. zadrug, je danes ena največjih in, kar je glavno; ena najboljših založb v Českoslovaški. Zadruga ima danes že 12.000 članov. Kako važno je delovanje te zadruge za razširjenje dobrih knjig in umetniških izdelkov, bo pokazalo nekaj števil: lani je izdala Družstevní Práce 45 knjig v nakladi 150.285 izvodov. Nekatera njenih izdanj so dosegla visoko naklado, kakor izvrstni »Koledar čeških slikarjev« (8900 izvodov), potem novi roman Josefa **Kopte** »Rdeča zvezda« (6440 izvodov) in dela Sinclairja (po 6000 izvodov). Mnogo knjig ima naklado preko 5000 izvodov. Je to dokaz, da izdaja Družstevní Práce dobre knjige. Od 45 knjig je 16 izvirnih del, 28 prevodov in en časopis, ki ga prejemajo člani brezplačno in ki je eden najboljših kulturnih vestnikov. Največje izdanje je Rabelaisova Gargantua, katero delo bo ostalo večno lepo. To so razveseljivi uspehi, ki dokazujejo, da se zadružništvo lahko obnese na vseh poljih.

-on-

V oceno smo prejeli: Hudaes Oskar, Gmajna, izšlo v tiskarni bratov Rode in Martinčič v Celju in Miroslav Zor, Weck-end, tehnika življenja v prirodi, založba Kleinmayr in Bamberg v Ljubljani.

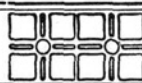
Kresnice imajo pa v svojem IV. letniku nanizane mnogo zanimivega gradiva. V leposlovnem delu imamo med drugim lepo socialno pesem Mileta Klopčiča »Moj oče«, ki je bila nagrajena (gl. Svoboda, 1931, str. 109) in dva prozaična prispevka našega sotrudnika Vlada Klemenčiča. V vseh oddelkih je mnogo poučnega gradiva za stare in mlade. Str. 88.

Ta izdanja, ki stanejo s celim letnikom »Našega roda« samo Din 22,50, priporočamo.

-on-

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

Kovinarji iz Jesenic za izobrazbo. Ob zaključku lista smo prejeli sledečo brzozavko: »Svoboda«, Ljubljana. Jesenice, 23. avgusta 1931. — Več kot polovica od 1200 organiziranih kovinarjev obratov KID je na današnjem generalnem članskem zborovanju na predlog Saveznega sveta soglasno sklenila, da prispeva vsak kovinar obenem s članskim prispevkom mesečno 1.— Din za svojo izobraževalno organizacijo. V izobrazbi je moč! SMRJ, podružnica Jesenice. — Da bi povsod bilo tako razumevanje za skupnost! Saj menda čitate v »Slovincu« poročila o taborih Prosvetne zveze. Skrajni čas je, da tudi delavstvo združi svojo akcijo.

25 let kovinarske strokovne organizacije na Jesenicah je praznovalo tamonje delavstvo v dneh 15. in 16. avg. t. l. Organizacija, ustanovljena prvič l. 1897, pa potem vsled sile razmer uničena, je bila končno obnovljena 2. sept. 1906. Po mnogem in težkem delu je postala danes najmočnejša krajevna strokovna organizacija v Jugoslaviji ter šteje 1200 članov. Da vidimo njeno delo in moč, si oglejmo le organizacije, ki jih je ustanovila: Organizacija ima 15 strokovnih sekcij s subkasirji, odbori in zaupniki, 150 članov močan zaupniški zbor (savezni svet«, lastno godbo in orkester; v njenem območju so štiri samostojne zadruge in pet konzumnozadružnih prodajaln, velik Delavski dom s tremi velikimi dvoranami, odrom, rdečo prižnico in paviljonom za godbo; lasten združni zvočni kino v lastni posebni zgradbi; 3 podružnice »Svobode« (Jesenice, Javornik, Gorje), 2 dramatičnima odsekoma, z 1 tamburaškim odsekom, z 1 sportnim odsekom (hazena, nogomet), z 2 knjižnicama, eno čitalnico; agilno društvo Prijateljev prirode, kolesarski odsek itd. Vse to je na-

stalo iz agilnosti teh kovinarjev, ki jim izrekamo čestitke in želje za nadaljnje uspehe. O proslavi posebno poročilo. -on-

Prireditev Slovenske delavske kulturne organizacije v S. Paulu, Brazilija. Prvo nedeljo meseca junija t. l. je Slovensko kulturno društvo »Ornus« praznovalo tretjo obletnico svojega obstoja. Da bi se obletnica organizacije praznovala z zdravim mišljenjem, je vprizorila prireditev z jedrnatim sporedom, s katerim se je v resnici proslavil dan, na kateri so se pred tremi leti prvič oficijelno zbrali skupaj slovenski delavci priseljenci v S. Paulu in si postavili svoj kulturni oltar. Prireditev je lepo uspela. Obiskana je bila polnoštevilno. Na sporedu je bilo: 1. Deklamacija: »Noč je vsa tiha«, spisal Alfonz Gspan; 2. Pesem: »Nas veže ljubezen«, koračnica danskih socialistov; 3. Deklamacija: »Mati mila«, spisal član društva »Ornus«; 4. Kuplet: »Justifikacija«. Živa slika dveh jetnikov v celicah; jetniški paznik in dva miličnika, ki sta jetnika odvedla na vešala. Spisal Jernej Stante. 5. Drama enodejanka: »Dva svetova«.

DRAMATIKA

Vprizoritev Čufarjeve »Tragedije v kleti« v Delavskem odru na Jesenicah. Jeseniški delavski pesnik s. Tone Čufar je znan proletarijatu po pesmih, priobčenih v našem mesečniku. Poizkusil se je tudi v drami in, če se ne motim, je »Tragedija v kleti« že druga njegova drama, ki je doživela na jeseniškem odru krstno predstavo. Vprizorili so jo »Svobodaši«

15. avgusta, na predvečer jubilejnih svečanosti ob 25-letnici jeseniške kovinarske organizacije.

Pesnik je krstil svoje delo za »ljubezensko dramo«, dasi bi jo mogel po vsej pravici imenovati socialno dramo. Slika nam v njej življenje, upe in napore ljudi, delavcev, ki žive stisnjeni v kletnem stanovanju. Osrčje drame tvorita dve žen-

ski postavi: Marina, ki jo je življenje napravilo cinično in ki se prodaja hišnemu gospodarju. Tudi ona mora živeti, jesti in nekje spati — zato je napravila z življenjem, kakršno je, kompromis. Globoko v njej pa je skrito dobro srce. Njeno živo nasprotje je Anica, ki se je vse surovosti bednega življenja niti dotaknile niso. Mehko, sanjavo dekle, polno hrepenenja. Ljubila je Anica nekoč Vinka, poročila se je s pijancem Davorinom. Ko se Vinko nekoč vrne, bi moralo priti v Anici do notranjega konflikta — če bi seveda bila »Tragedija v kleti« meščanska drama. S. Čufar je z revolucionarno gesto prešel preko tega konflikta, ki ga proletarijat v resnici ne pozna. Zato ne nastane tu vprašanje: ali Vinko, ki ga Anica ljubi, ali Davorin, s katerim je zvezana, marveč se Anica že prvi hip odloči za Vinka, ki ji je povsem soroden. Pisatelj je tako šel preko tega konflikta, a je utemeljil drugi, resničnejši konflikt, popolnoma socialnega značaja: Anica in Vinko skleneta pobegniti iz kleti in zaživeti kje daleč novo življenje. Treba pa je za to denarja in pri tem jima pomaga Marina na svoj način, ki povsem izvira iz njenega odnosa do življenja: Vinko ukrade gospodarju Florijanu denar, tatvine pa je obdolžen Davorin. Ko Davorin pobegne iz ječe, zadržavi Vinka.

Drama ima precej lirični značaj. Dialogi so mestoma predolgi, vendar pa se odlikujejo po klenih mislih in izbranih be-

sedah. Najbolj sta se pisatelju posrečili obe ženski figuri — dobro je karakterizirano njuno nasprotje — nekoliko manje moške. Vkljub manjšim hibam je doseglja drama prav lep uspeh in je pripravna za naše odre.

Kar se igre samé tiče, sem se jesenskim sodrugom igralcem v resnici čudil. Menim, da so — vsaj ti, ki so nastopili — za ljubljanskimi »Svobodaši« najboljši. Vsi polgajo važnost na natančno izoblikovanje posameznih likov. Pri vseh je bila tako mimika kakor tudi izgovarjava dobra. Najboljši je s. Škrli (Vinko), ki je obenem dramo zrežiral. Izmed ženskih vlog se je odlikovala z naravno igro s. Weisova (Marina), a tudi s. Škrljeva (Anica) ni mnogo zaostajala za njo; slednja je dosegla višek v razburljivi zadnji sliki. Zagovednega gospodarja Florijana je podal s. Šetinc oblastno, a pijanca Davorina je kreiral s. Vodnjov.

Končno je treba še omeniti, da je bil inscenator avtor sam, da je bila »Tragedija v kleti« prva igra na moderno prenovljenem odru, za katerega je izvršil vsa slikarska dela s. Matevž Mikelj, tovarniški delavec in slikar samouk; ozadje, ki ga je narisal, je učinkovalo prav tako odlično kakor v modernem slogu narisana kakteja. Oder so do pozne noči po težkem tovarniškem delu večer za večerom preurejevali »Svobodaši« sami.

Talpa.

DELAVSKI SPORT

Mednarodna delavska olimpiada na Dunaju.

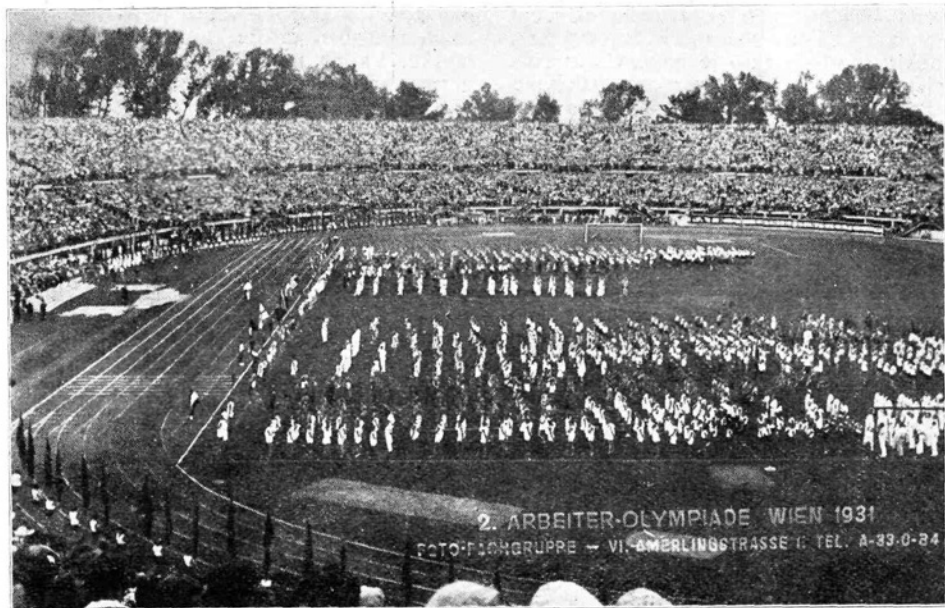
V naslednjem podajamo obširnejše pregledno poročilo o olimpiadi, nego je izšlo v 8. števu.

Olimpiada se je začela v nedeljo 19. julija s sprevedom in nastopi delavskih otrok iz Avstrije, Češke, Nemčije in drugih držav. Prireditelji olimpiade so dali s tem izraz, da velja prva skrb zavodnega proletariata — otroku. Kljub deževnim nalivom se je zbralo v sprevedu 30.000 otrok, ki so s številnimi zastavami, godbami in veselim petjem korakali po ulicah Dunaja med gostim špalirjem odraslih delavcev.

Spreved je bil sijajno organiziran. Na čelu spreveda so nosili modrosrajčni ki več sto rdečih zastav. Za temi so se uvrstili češki, nemški in avstrijski otroci. Skupine istih dežel so korakale po sledečem redu: rdeče postolke — otroci brez enotne obleke — telovadke in telovadci. Med temi skupinami so korakali pravilno razvrščeni otroci, ki so pevci. Godbe so bile postavljene ob cesti in so neprestano dajale takt korakajočim množicam najmlajše proletarske generacije.

Med navdušenimi gledalci je bilo marsikako oko rošno.

Isti dan opoldne se je *oficijelno otvorila olimpiada* pred delegati iz 21 držav v prekrasnem Apollo-gledališču, ki je

Nastop pri olimpiadi udeleženi držav v stadionu

Iz sprevoda na dunajski olimpijadi

Finske sportašice v sprevedu

Zastave v sprevedu

socialdemokratska last. O tej slovesnosti smo poročali v 8. števu.

Takoj po kosilu so korakale skupine otrok druga za drugo proti dirkališču (ki je poleg stadiona), da se formirajo za popoldanske vaje. Vsako skupino so vodile rdeče zastave in otroške godbe. Te godbe so kaj enostavne: bobni in piščalke, učinek njihov je pa po mojem mnenju večji nego od naših »plehmuzik«.

Ob treh popoldne so se že začele telovadne vaje 7000 otrok, ki so prikorakovali na dirkališče za pravim gozdom rdečih zastav. Najprej jih je prisrčno nagovoril dr. Julius Deutsch, nakar so začeli otroci ob spremljanju godbe izvajati

kaj fašistovskih Heimwehrovcev izzivati — toda dunajski delavci so jih tako temeljito pretepli, da jim je minilo veselje, da bi še kdaj skušali motiti potek olimpiade.

Vse te tri dni so se vršile razne prijeteljske tekme in udeleženci so si ogledovali razne znamenitosti dunajskega mesta in delavskega gibanja. Zvečer v sredo sem šel v *politični kabaret*.

Ta politični kabaret si je ustanovila soc. igralska skupina v I. okraju. Igrajo delavci, nameščenci in študentje. V tem političnem kabaretu vidiš ves političen razvoj in do srca se nasmeješ. Kabaret se je že tako prikupil, da na cesti slišiš

Slika z otroškega sprevoda ob priliki dunajske olimpijade

vaje. Izvedli so jih eksaktno. Po končanih vajah so vse množice šle proti stadionu, kjer so otroci uprizorili najrazličnejše igre: rokomet, tek itd. Oblaki na nebu so vedno bolj grozili. Češki otroci so nastopili že v dežju. »Rdeče postolke« se niso dale uplašiti in so s svojim recitacijskim zborom nastopili v najhujšem dežju. Dež se je izpremenil v pravi naliv, ki je le izpraznil stadion. Razpoloženja pa nikakor ni pokvaril.

V ponedeljek, torek in sredo so prihajali udeleženci od vseh strani sveta. En poseben vlak za drugim. Vsak vlak je pripeljal čez 1000 udeležencev. Samo v sredo je pripeljalo 36 posebnih vlakov! In kako gladko je šel ves ta promet. Da, avstrijska organizacija in disciplina. Na Franc-Jozefovem kolodvoru je hotelo ne-

kuplete iz kabareta. V zadnjih dveh letih je kabaret uprizoril med drugim sledeče prireditve: »V krščansko-socialnih nebesih«, »Sunek na desno«, »Črno-bela revija«, »Politična vremenska hišica«, »Hallo, tu razredna harmonija!« Med olimpiado je pa uprizoril politično revijo »Misli predpovedano!« Sijajni igralci, imenitne kulise, okusni kostumi, temperamentne plesalke, duhoviti kupleti in šale! To je res nov teater in koristen za delavstvo.

V četrtek 23. julija so se začela olimpijska tekmovanja v nogometu, rokometu, lahki atletiki, kolesarstvu, motociklistiki, težki atletiki, telovadbi, v vseh vodnih sportih, kratka v vseh sportnih panogah, ki jih pozna danes svet.

Isti dan zvečer ob sedmih je bil pa slovesen nastop vseh udeleženi držav v

ogromnem stadionu. Na poziv fanfar so za gozdom rdečih zastav prikorakali v svojih uniformah tekmovalci iz 22 držav, pozdravljeni od 60.000 gledalcev, ki so do zadnjega kotička napolnili stadion. Za svojo nacionalno zastavo je najprej prikorakala Amerika in Holandska, nato Nemčija, letonska protifašistovska milica i. dr. Zadnja je prikorakala Avstrija s plavalkami v rdečih trikojih, z lahкими atleti v belih dresih in zelenih pasovih, z jiu-jitsu borci v zelenih krilih itd. Zadnji so korakali strelci protifašistovskega »Schutzbunda«.

Ta pestra množica delavskih sportnikov, kolona poleg kolone, narod poleg

Najprej so predvajali Lustgartnovo balado »Umirajoči vojak« — to je tragedijo upornika, in oratorij »Ti in delo«. Prireditev je popolnoma dosegla svoj namen.

V petek 24. julija so se na raznih igriščih nadaljevale olimpijske tekme. Popoldne je dunajski župan Seitz sprejel vodstva vseh delegacij. V svojem govoru je poudaril predvsem to, da je v Avstriji enotno delavsko gibanje in da le radi te enotnosti delavci upravljajo Dunaj. Ob šestih zvečer je bila zanimiva plavalna tekma po donavskem kanalu skozi Dunaj. Udeležilo se je je 20 držav, zmagal je Dunajčan Wimmer.

Scena iz igre na stadionu

naroda je nudila sijajen pogled. In okrog njih gozd rdečih zastav in okrog teh pas 60.000 gledalcev. Po zvočniku sta nagovorila vso to ogromno množico, ki se je prelivala v najrazličnejših barvah, predsednik sportne internacionale *Bridoux* v francoskem in tehnični vodja *Bühren* v nemškem jeziku. Nato je zabučala »Internacionala«, vse zastave so se poklonile, 60.000 gledalcev je pa vstalo in pelo to delavsko mednarodno himno. Ob zaključku te impozantne proslave se je razsvetlil tudi mestni dunajski magistrat.

Isti večer so v veliki koncertni dvorani predvajali dve veliki muzikalni deli, ki naj pokažeta, da na Dunaju skrbé tudi za novo soc. umetnost. Dirigirala sta dva komponista-sodruga, nastopili so pevci skupaj s simfoničnim orkestrom.

Zvečer istega dne je bilo več važnih prireditev: koncert pred magistratom, proslava »Prijateljev Prirode«, inozemska akademija in večer telesne kulture. Pred magistratom je nastopilo več nego 1000 dunajskih pevcev. 10.000 »Prijatelj. Prirode« se je zbralo na Nussbergu. Po pridigi na gori se je ta ogromna množica z bakljami v rokah vračala v mesto. Zdelo se je, kakor da se ognjene kače plazijo po hribovitih stezah v dolino. Pri inozemski akademiji je najprej pozdravil vse goste Otto Bauer, nakar se je začel pravi program: godba je zaigrala parafrazo delavskih pesmi, Ukrajinci so zapeli z velikim uspehom nekaj svojih narodnih pesmi in pokazali svoj krasni narodni ples. Finska, Francija, Belgija, Poljska, Češka, Nemčija in Madjarska so

pokazale razne umetnosti iz telesne kulture. Petje »Internacionale« ob bučanju orgelj je zaključilo proslavo. Škoda, da nas odbor ni pravočasno obvestil o tej akademiji, ker bi tudi mi lahko na njej z uspehom nastopili. Na večeru telesne kulture so nastopili samo Dunajčani z različnimi lepimi vajami in z ritmičnim recitacijskim zborom.

V soboto 25. julija so se nadaljevale olimpijske tekme. Zvečer je bila v stadionu gotovo najbolj učinkovita prireditev: igra, ki je predstavljala vso križevno pot proletariata od srednjega veka do osvobojenja. Dunajčanom je bil ta večer prepovedan vstop v stadion, da so si mogli ogledati igro inozemci in Avstrijci iz pokrajin. To je bila res nova umetnost, kjer igrajo množice. Saj je po raznih scenah vsega skupaj nastopilo štiri tisoč igralcev. Ko je prišla scena: osvobojenje proletariata, so igralci prižgali baklje, 60.000 gledalcev je vstalo, pelo »Internacionale« in se ob izhodu uvrstilo v velikanski spreved, ki je šel pred razsvetljeni magistrat. Bakljada je trajala do pol ene zjutraj.

V nedeljo zjutraj ob osmih se je pričel spreved 70.000 udeležencev olimpiade iz 22 držav. Popoldne so bile telovadne proste vaje množic in odločilne tekme. Zvečer je bila poslovilna prosiava.

Prireditvev je bilo vsak dan toliko, da si jih človek ni mogel vseh ogledati. Ves teden se nismo naspali na Dunaju. Vedno smo bili na nogah. Toliko vtisov smo si nabrali, da smo se vračali naravnost v omamljenem navdušenju domov. Od vsega je najbolj učinkovala na nas požrtvovalnost dunajskih delavcev v delu za svojo stvar.

Sedaj še nekaj *sportnih rezultatov*. V nekaterih disciplinah so se dosegli svetovni rekordi. Po organizaciji in po vsem je ta delavska sportna olimpiada nadkriljevala meščanske sportne olimpiade. Delavstvo je s tem tudi na sportnem polju pokazalo svojo prvestveno vlogo.

Od vseh sodelujočih dežel se je najbolje izkazala Avstrija, ki je odnesla zmago v večini sportnih panog: v nogometu, rokometu, plavanju, waterpolu, tenisu itd. V večino finalnih (odločilnih) tekem sta prišli Avstrija in Nemčija. V lahki atletiki je utrdila prvenstvo Finska.

Nogometno prvenstvo si je priborila Avstrija proti Nemčiji z rezultatom 3 : 2 (0 : 0).

V rokometu je Avstrija premagala Nemčijo z 10 : 9 (6 : 6).

V tenisu je Avstrija v odločilni tekmi premagala Dansko.

V waterpolu je porazila Avstrija Nemčijo z 10 : 3.

V 110-meterskem teku z ovirami je bil prvi Avstrijec Schenner v 15.9 sek. V metanju kopja je bil prvi Finec Takkinen (62.8 metrov).

V 80-meterskem teku je bil prvi Finec Guzev 1:57.5 minut, drugi Avstrijec.

V 5000-meterskem teku je bil prvi Finec Salmi 15:25.7 minut, drugi Anglež, tretji Nemec.

V 10.000-meterskem teku je bil prvi Finec 33:22.8 minut, drugi Anglež, tretji Madjar.

V visokem skoku sta bila prva Finec in Norvežan.

V disku je bil prvi Finec Peltenen (41 m).

V plavanju so odnesli večino prvenstev Avstrijci in nekaj Nemci.

V rokoborbi je bil prvi Nemec, drugi Finec.

V jui-jitsu je zmagal Avstrijec.

V tenisu je zmagal Avstrijec nad Letoncem in Nemka nad Letonko.

V šahu je bil prvi Madjar Drucker.

V kolesarskih in motociklističnih dirkah so zmagali Avstrijci na večino daljav.

V telovadbi na orodju so tudi zmagali Avstrijci.

Jugoslavija se žal te olimpiade ni aktivno udeležila. Telovadne enote so ustavljene, nogometnemu moštvu je manjkalo denarja, kolesarji niso zbrali dovolj dirkačev. Upajmo, da bomo lahko nastopili pri prihodnji olimpiadi. Sedaj smo gledali. Vsakdo je lahko dobil vzpodbude za delo. Vsakdo se je tudi lahko prepričal, da bo treba v naših vrstah gojiti sport bolj mnogostransko, ne samo nogomet. Saj vendar lahko gojimo plavanje, atletiko, šah itd. Centrala sama vsega tega ne more ustanavljati. Tu se morajo izkazati sami člani, ki imajo veselje do sporta. -elj.

»Slovenec« in olimpiada. — Slovenski dnevnik so bolj malo poročali o mogočni delavski olimpiadi. »Slovenec« je šele 11. avgusta napisal malo več o njej. Toda če drugega ni znal napisati, bi lahko tudi to opustil. »Slovenec« je nezadovoljen s tem, da je bila olimpiada »več ali manj posrečena propaganda za protiverški, protikapitalistični in protimilitaristični boj«. S to »Slovenčev« nezadovoljnostjo se ne bomo pečali. Skrajno nesramna je pa ta-le »Slovenčeva« izjava: »Dunajska delavska olimpiada je bila prav lepa sportna prireditev — toda brez proletariata.« Take laži ni napisal niti noben avstrijski meščanski časopis. »Slovenec« se za to svojo lažnjivo trditvev opira na dejstvo, da je bilo v nedeljskem sprevedu čez tisoče motorjev. Po »Slovenčevem« mnenju morajo menda ostati proletarci večno taki reveži, kakor

so n. pr. Pollakovi delavci in viničarji. Ej, preljubi »Slovenec«, po svetu so dosegli delavci take plače, da si tudi motorje lahko nabavijo. Sploh je čudna ta »Slovenčeva« logika. Saj se bo začel razburjati še nad tem, da se naši delavci vozijo s kolesi in z vlaki in bo lepega dne predlagal, da sme imeti delavec samo »šajtrgo« v rokah. -elj.

Delavska sportna internacionala se je v posebnem pismu zahvalila centrali »Svobode«, da je po svojih močeh poskrbela za čim večje število izletnikov iz naših krajev na dunajsko olimpiado.

Filmi Delavske Olimpiade. Ob II. mednarodni delavski Olimpiadi je izdelala družba za izdelovanje in promet s filmi »Allianz« sledeče filme:

a) nemi film, ki prikazuje v izvlečkih najznačilnejše in najzanimivejše dogodke na Olimpiadi in se pri tem po možnosti ozira na posnetek vseh na Olimpiadi udeleženih narodov;

b) zvočni film, ki ima poleg glasbenega spremljevanja tudi še govoreči pojasnjujoči tekst v nemškem jeziku;

c) zelo izčrpen ozki film, širok 16 mm. Ta film je primeren za vsak aparat za ozke filme. Dolžina ca. 500 m.

Naročila je treba poslati na »Allianz-Filmgesellschaft«, Wien VII., Neubaugasse 38. Tam se dobe tudi vsa pojasnila.

Oficijelna spisa s slikami o Olimpiadi izideta v kratkem. V njih bo na 48 straneh 150 najlepših slik o II. delavski Olimpiadi, ki bodo nudile najboljši pregled o prireditvah v olimpijskem tednu. Udeleženci Olimpiade bodo lahko še enkrat doživeli na Olimpiadi preživete dni, a oni, ki se Olimpiade ni mogel udeležiti, bo imel dober pregled. Slike v spisu bodo v bakrotisku. Cena spisa bo krog 10 Din. Naročila za spis sprejema naše tajništvo (Ljubljana, poštni predal 290), ki prosi, da se vsi prijavijo za spis radi omejene naklade do 15. septembra t. l. Obenem se oni, ki žele, lahko naročijo še tudi na glavni olimpiadni spis. Cena Din 8.—.

Kje povsod v Jugoslaviji so podružnice Prijatelja Prirode? Po poročilu Centralnega odbora »Prijatelja Prirode« za Jugoslavijo v Zagrebu (Primorska ul. 2), so podružnice »Prijatelja Prirode« v sledečih krajih Jugoslavije: Zagreb, Sarajevo, Zenica, Beograd, Leskovac, Subotica, Novi Sad, Osijek, Sušak, Koprivnica, Ljubljana, Maribor, Trbovlje, Hrastnik in Jesenice. Podružnic je torej 15 in ustanavljajo se nove še v Celju in v Splitu. V Beogradu je še društvo Radnička izletniška grupa, ki bi se lahko pridružila »Prijatelju Prirode«, če bi ji bilo za enotnost delavskega gibanja. -on-

Trbovlje. Da so družinski izleti, ki jih prireja »Prijatelj Prirode«, res priljubljeni med našim delavstvom, je razvidno iz vedno večje udeležbe pri njih. Tako se je 12. VII., ko je priredila tuk. podružnica izlet k Lizi (nad Podmejo) nad Trbovljem, pridružilo temu izletu poleg 49 članov še 32 drugih izletnikov in 26 otrok. Ker je vodja tega izleta, s. Rehar, takoj poiskal primeren prostor za taborenje, se je začelo živahno vrvenje. Ker so prinesli sodrugi iz Hrastnika (6) s seboj kotel za kuho, so se naše sodružice takoj lotile kuhanja in razdelile 43 porcij odraslim in 24 otrokom. Vreme je bilo idealno. Ker je bil naš tabor obdan okrog s smrekovo hosto, nismo dosti čutili vročine, ki je bila ves dan. Za razvedrilo je poskrbela gobda, ki smo jo imeli s seboj. Dne 19. VII. smo se sešli s sodrugi iz Zagorja na Kumu, 26. VII. pa s sodrugi iz Hrastnika na Lisci (Zasavje). Vsi smo nestrpno čakali 9. avgusta, ker je ta dan priredila naša podružnica večji družinski izlet na Mrzlico, na katerega je povabila sodruge in sodružice iz Hrastnika, Celja in Zabukovce. Zbralo se je nad 200 odraslih in 60 otrok. Ta dan so kuhale trb. sodružice še na lastnem kotlu (last podružnice) in razdelile 63 porcij. Vsi izletniki so se pohvalno izrekli o upeljavi kuhanja pri večjih izletih. Veselo je bilo gledati to živahno vrvenje na lepi odprti planini tik za Mrzlico. Tu se je ena skupina zabavala z igranjem na kitare in s petjem, tam zopet so se druge skupine igrale in tako je minil dan prehitro. Vseh želja je bila, da se zopet čimpreje snidemo pri družinskih izletih v prosti naravi.

Iz delovanja Zveze delavskih turistov v Češkoslovaški v l. 1930. Ako primerjamo podatke o delovanju zveze del. turistov v ČSR za preteklo in prejšnja leta, vidimo, da turistično gibanje napreduje. Gospodarske razmere so radi manjših zaslužkov vplvale na število in dolžino potovanj, vendar je bilo kljub temu izdanih za Kč 156.601.90 (Din 270.000) vozniških listkov, kar je za 25% več kot leto prej. Vendar to število ne nudi prave slike napredka. Število članov je naraslo lani za 78%. Kar se tiče vzgojnega dela, je bilo prirejenih skupno 45 predavanj, največ turistične vsebine, in teh se je udeležilo 3953 oseb. Tečajev za vodnike in za čitanje kart (zemljevidov) je bilo prirejenih 19 z udeležbo 566 članov. — Med turistično delovanje spadajo tudi vodstva v muzeje, razstave, podjetja in ogledi raznih znamenitih mest. Teh je bilo 137 in udeležbe je bilo 11.668 oseb. Članskih zborovanj in sej je bilo 367 ob udeležbi 5338 oseb. Lani se je vršilo 346 poldnevni, 728 celodnevni in 163 večdnevni turistični izletov, torej skup-

no 1237 izletov. Teh se je udeležilo 16.617 oseb. Število izletov je naraslo napram l. 1929 za 30% in udeležba na njih za 38%. Enako razmerje ugotovimo lahko tudi glede razdalj. Udeleženci so prepotovali 327.209 km, t. j. skoro osemkrat toliko, kakor znaša obseg zemlje na najširšem delu na ekvatorju. Število v naravi preživetih ur se je povečalo tudi za 50% in je znašalo 156.601 uro, pri čemer pripada na posameznega udeleženca 9.12 ure. V tej statistiki pa niso niti upoštevani smučarski izleti. Od velikih pri-

reditev omenjam samo kongres čsl. delavskih zimskih turistov, ki se je vršil v pogorju v Karlovu v Krkonoših in kate-rega se je udeležilo 250 smučarjev. Leta 1931 bo izvedena razširitev omrežja sekcij zveze. Pripravlja se tudi ekspedicija v Salzkammergut ter vzpon na Dachstein, udeležba dunajske olimpiade, 14-dnevni izlet v Tatre in v Češki les. Glasilo zveze je mesečnik »Čsl. dělnický turista«. Kakor vidimo, je delo zveze, kj je članica internacionale »Prijateljev Prirode« in se od teh loči le po imenu, uspešno. -on-

DELAVSKA PESEM IN GLASBA

Delavska pevka podzveza »Svoboda« Maribor ponovno poziva vse one podružnice »Svobode«, ki še niso poslale podatkov o svojih pevskih odsekih, da to nemudoma store. Podzveza bi morala izračunati prispevke posameznih odsekov, kar pa ji preje ni mogoče, dokler nima pregleda čez članstvo. Tudi bo treba na-

praviti proračun za naslednje leto ter sploh misliti na resno delo ter tesnejši stik s posameznimi odseki. Zato so v svoječasnih okrožnicah zaproseni podatki neobhodno potrebni. Prosimo vse pevске odseke »Svobode«, da nam jih najkasneje do 10. septembra 1931 pošljejo.

PO SVETU

Kongres svobodomislecev. Od 5. do 7. sept. t. l. se vrši v Berlinu svetovni kongres svobodnih mislecev. Nasilca in sklicatelja kongresa sta Mednarodna zveza proletarskih svobodomislecev s svojim predsednikom Maxom Sicversem iz Berlina in tajnikom Hartwigom iz Prage ter Fédération Internationale de Société de Libre-Pensée (Mednarodna federacija družtev svobodne misli) s svojim predsednikom dr. Terwagne-jem iz Bruslja ter tajnikom Fr. Pardonom iz Louvaina. — Dnevni red obsega sledeča pereča dnevnega vprašanja: Problem mladinske vzgoje; kolonialna politika cerkve; klerikalizem in fašizem; znanost, tehnika in metafizika. Referenti k tem vprašanjem dnevnega reda imajo svetovni sloves.

Moč Socialistične delavske Internacionale je po njenem poročilu za četrți

kongres na Dunaju (24. julija do 1. avgusta 1931) sledeča: Pridruženih je 36 držav, kjer imajo Internacionali priključene stranke 6.204.107 članov, od tega 1.534.771 žena in 269.877 članov v mladinskih organizacijah. Pri poslednjih volitvah so dobile te stranke skupno 24 milijonov 349.976 glasov. Največji odstotek od oddanih glasov so dobili socialisti v Palestini (46%), na Danskem (41.8%) in v Avstriji (41.1%). Od 5961 poslancev v 24 državah je 1199 socialnih demokratov ali 20.1%. Največji je odstotek v Angliji (45.4%), v Palestini (45%), v Avstriji (43%) in na Danskem (40.9%). V 11 državah imajo socialisti od 1210 članov gornjih zbornic 224 članov. Največ v Avstriji (22%), na Švedskem (36%) in na Danskem (35.5%) ter v Angliji (35.3%).

-on-

ČITAJTE „DELAVSKO POLITIKO“

NAROČA SE
MA R I B O R
POŠTINI PREDAL 22

RAZNO

Krščanskega socializma ni. — To smo ugotovili v naši »Svobodi« po zadnji okrožnici papeža Pija XI. o socialnem vprašanju. Krščanski »Ogenj« se je v dveh številkah zaletaval v nas, pravega pa ni povedal, ker si povedati ne upa. Kajti »Ogenj« je bil pred to papeževo okrožnico poln radikalnih fraz in večina njegovih čitalcev bi imela neprijetne občutke, če bi brala, da je papež Pij XI. obsodil krščanski socializem, kot ga je propagiral »Ogenj«.

Medtem je pa indirektno odgovorila »Ognju« merodajna slovenska katoliška znanstvena revija »Čas«. V svoji 8.—9. številki je namreč »Čas« priobčil točen prevod papeževe okrožnice o socialnem vprašanju s pojasnili priznanega slovenskega katoliškega sociologa in filozofa Aleša Ušeničnika.

Dr. Ušeničnik pravi med drugim:

»Toda kaj je s socializmom, čigar ime si nadevajo tudi krščanski delavci («krščanski socialisti»)?...

Pij XI. je v svoji okrožnici te besede »religiozni socializem«, »krščanski socializem«, »krščanski socialisti« zopet **zavrnil** in postavil nauk: »V izrazu **krščanski socializem** je protislovje: nihče ne more biti pravi katoličan in pravi socialist.«

Uredniki okrog ugašajočega »Ognja«, ne pripravajte se torej v tej zadevi z nami! Za vas je merodajen papež. Po njegovem krščanskega socializma ni. Objavite tozadevno njegovo okrožnico v svojem listu, da bodo vedeli vaši naročniki, pri čem so.

—r.

Stoletnico rojstva komponista Ivana pl. Zajca praznuje te dni jugoslovanski muzikalni svet. Ivan pl. Zajc se je rodil 3. VIII. 1831 na Reki. Oče mu je bil Čeh, kapelnik vojaške godbe v Zadru in pozneje upravnik glasbene šole na Reki. Po končani gimnaziji se je mladi Zajc šolal na konservatoriju v Milanu. Pozneje je služboval v več krajih kot operni kapelnik. Njegova produkcija je bila ogromna: skomponiral je 22 oper, 30 operet, 40 ouvertur, 160 zborov in brez števila kantat, koračnic, dvo- in enospevov. Delavcem je najbolj znan po ognjeviti koračnici »U boj!«, z iopere »Zrinjski« in po mogočem delavskem moškem zboru »Slava delu!«, ki ga naša delavska pevsko društva ob vsaki priliki rada pojo. Ivan pl. Zajc je umrl 14. decembra 1914.

T. M.

Listnica uprave

Pošljite nam 3. in 4. številko! Ker se še vedno priglašajo novi naročniki za naš list in sta nam št. 3 in 4 »Svobode« iz l. 1931 že skoraj pošli, prosimo vse naše podružnice, ki imajo še te številke

nerazdeljene, in vse one naše člane in čitatelje, ki bi ti dve številki lahko pogrešili, da nam jih čimprej pošljejo na upravo »Svobode«, Ljubljana, poštni predal št. 290. — Uprava »Svobode«.

**Delavci!
Delavke!**

Pristopajte k

Cankarjevi družbi!

Pokažimo
s tem,
da
stremimo
tudi
mi
po
višji
izobrazbi
in kulturi,
kajti
knjige
so
najzvestejši
prijatelj
in učitelj.

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon štev. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Delavskim knjižnicam nudi pri večjem naročilu znaten popust.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specialna popravljalnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! **Cene nizke!** Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Selenburgova ulica 6. Telefon štev. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej
in obrestuje najugodnejše.

V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki
strokovnih in gospodarskih organizacij.

KNJIGOVEZNICA

LJUDSKE TISKARNE D. D.

veže knjige, brošure, revije,
koledarje itd. po najnižji ceni

Najboljši in najcenejši slovenski mesečnik je delavska kulturna revija

„SVOBODA“

Letna naročnina stane komaj Din 36—, letno izide 12 števil z obsegom po približno 32 strani in z najraznovrstnejšo zanimivo vsebino.

Tekmujte v nabiranju naročnikov!

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v

Severni Ameriki.

Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi in Mehiki. — Ima približno 63.000 članov v obeh oddelkih in blizu 650 podružnic po raznih krajih Amerike.

■ *Premoženje nad 4,000.000 dolarjev.* ■

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill